

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande

*Uppfattningar om
inomhusmiljöns betydelse i
den pedagogiska
verksamheten*

Lisa Astesson, Helena Mårtensson

Inriktning/LAU390

Handledare: Ann-Charlotte Mårdsjö Olsson

Examinator: Jonas Ivarsson

Rapportnummer: HT12-2920-038

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Uppfattningar om inomhusmiljöns betydelse i den pedagogiska verksamheten

Författare: Lisa Astesson, Helena Mårtensson

Termin och år: Hösttermin 2012

Kursansvarig institution: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Ann-Charlotte Mårdsjö Olsson

Examinator: Jonas Ivarsson

Rapportnummer: HT12-2920-038

Nyckelord: Fenomenografisk ansats, uppfattningar, inomhusmiljö, förskola

Sammanfattning:

Den här undersökningen studerar pedagogers uppfattningar kring begreppet pedagogiska miljöer, vilken roll inomhusmiljöns har i förskolan, samt hur pedagogerna skapar förutsättningar för lek och lärande i dessa pedagogiska miljöer. Vårt syfte och huvudfråga är att beskriva och analysera pedagogers uppfattningar av inomhusmiljöns roll för lek och lärande i förskolan. Vi var intresserade av att ta reda på vilken betydelse inomhusmiljön har för den pedagogiska verksamheten. Har den någon betydelse? För att besvara på vårt syfte har vi valt följande frågeställningar.

- Hur ser den pedagogiska inomhusmiljön ut på förskolan?
- Vad uppfattar pedagoger som en pedagogisk miljö i sin verksamhet?
- Vad leker barnen i dessa pedagogiska miljöer?
- Vad uppfattar pedagogerna som sin roll till barns lek och lärande i dessa pedagogiska miljöer?

Som metod har det valts observationer av den pedagogiska inomhusmiljön och observation av barns lek, samt intervjuer av fyra pedagoger på två av oss utvalda förskolor. Undersökningen använder sig av en fenomenografisk ansats eftersom undersökningen vill studera uppfattningar.

I resultatet redovisas vad som har framkommit i observationer av inomhusmiljön samt barns lek i dessa miljöer. Intervjusvaren tolkas till att bli olika kategorier som sedan analyseras utifrån vald litteratur. I slutet diskuteras vad vi har kommit fram till i diskussionen och om den pedagogiska miljön anses viktig för barns lek och lärande. Det kommer här redovisas om det finns flera uppfattningar om inomhusmiljöns betydelse i förskolan och därefter beskriva dem.

Det vi fått fram genom intervjusvaren är att miljön ska vara inspirerande och utmana barnen i sitt lärande. Även att pedagogerna har stor del i skapandet av förutsättningar för att utmana barnen i sitt lärande.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och problemformulering	5
1.2 Teoretisk bakgrund.....	5
1.2.1 Fenomenografisk ansats	5
1.3 Litteratur genomgång	6
1.3.1 Miljö och material	6
1.3.2 Barns lek och lärande.....	8
1.3.3 Pedagogers roll till barns lek och lärande	9
2. Metod	10
2.1 Fenomenografi.....	11
2.2 Urval.....	11
2.2.1 Bortfall.....	12
2.2.2 Medverkande	12
2.2.3 Beskrivning av förskolorna.....	13
2.3 Datamaterial	13
2.3.1 Observationer	14
2.3.2 Intervjuer	15
2.4 Databearbetning och analysmetoder.....	16
2.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	16
2.6 Etiska aspekter.....	17
3. Resultatredovisning	18
3.1 Del 1 Observationer.....	19
3.1.1 Förskola 1.....	19
3.1.2 Förskola 2.....	20
3.2 Del 2 Intervjusvar	22
3.2.1 Kategori 1 Uppfattningar om pedagogiska miljöer	23
3.2.2 Kategori 2 Uppfattningar om pedagogers roll till barns lek och lärande	28
3.3 Del 3 Jämförande av observationer och intervjuer	30
4. Analys.....	31
5. Diskussion	35
5.1 Slutord	39
5.2 Pedagogiska implikationer	39
5.3 Fortsatt forskning	39
6. Referenslista	40
7. Bilagor	42
Bilaga A.....	42
Bilaga B.....	43

1. Inledning

Förskolan ska enligt den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö 98, ha en verksamhet som stimulerar och utmanar barn till utveckling och lärande. Miljön på förskolan ska vara inbjudande, öppen och innehållsrik. Verksamheten ska även ta till vara på barns intresse för att lära och främja det lustfyllda lärandet. Förskolan ska främja leken och barns kreativitet, även ge möjlighet till att erövra nya kunskaper, färdigheter och erfarenheter (Skolverket, 2010). Även Socialstyrelsen tar upp, att en av förskolans viktigaste uppgifter är att barn ges möjlighet till utrymme och god tid för sina lekar, samt att verksamheten ska inspirera till lek genom inspirerande material (Socialstyrelsen, 1987). Det var utifrån detta som intresset blev till av att se hur pedagoger¹ uppfattar miljön i förskolan, samt egna erfarenheter kring olika användning av inomhusmiljön på förskolor. Är inomhusmiljön inbjudande och hur använder de sig av den? Hur främjar pedagogerna barns lustfyllda lärande och tar de till vara på leken i förhållande till miljön?

I undersökningen har det intervjuats fyra pedagoger och utifrån svaren har de studerats hur de erfar och förstår begreppet pedagogisk miljö, samt hur de uppfattar sin roll till barns lek och lärande i dessa miljöer. Genom att genomföra intervjuer av pedagogerna i förskolan samt att observera barnens lek, kommer vi att kunna redovisa inomhusmiljöns betydelse samt pedagogernas uppfattningar kring begreppet och dess betydelse. I undersökningen används observationer för att jämföra med intervju svaren och se om det stämmer överens. I undersökningen används en fenomenografisk ansats där intervju svaren tolkas till olika kategorier. Pedagogernas uppfattningar studeras och utifrån intervju svaren urskiljs deras tolkningar kring miljöns roll till barns lek och lärande.

Miljön som studerats i vår undersökning är den pedagogiska inomhusmiljön i förskolan. Pedagogiska miljöer är en miljö där en medveten vuxen tar till vara på miljön och ser till barns lärande. Den vuxne använder miljön och det material som finns att tillgå på ett sätt där utmaningar kan skapas och uppmuntrar barnen till lärande situationer (Björklid, 2005) . I undersökningen studerades hur inomhusmiljön var utformad och vilket material som fanns tillgängligt för barnen, samt vad barnen lekte i dessa miljöer. Bakgrunden till varför det ansågs intressant att studera vilken roll inomhusmiljön har på förskolor, var för att vi har erfarenheter av förskolor där inomhusmiljön kan uppfattas som oinspirerad. Utifrån det skapades intresse av att ta reda på hur pedagogerna tänker när de utformat inomhusmiljön och om de ansåg att miljön kan ha en bidragande faktor i hur barn stimuleras till lek och lärande.

¹ I vår studie innefattar begreppet pedagoger; förskollärare och barnskötare.

1.1 Syfte och problemformulering

Studiens syfte är att beskriva och analysera fyra pedagogers uppfattningar av inomhusmiljöns roll för lek och lärande i förskolan, samt även se hur inomhusmiljön samt leken ser ut på de utvalda förskolorna. Undersökningen vill ta reda på vad pedagogerna uppfattar som en pedagogisk miljö i förskolan samt hur de ser på sin roll till barn lek och lärande i dessa miljöer. För att besvara på vårt syfte har vi valt följande frågeställningar.

- Hur ser den pedagogiska inomhusmiljön ut på förskolan?
- Vad uppfattar pedagoger som en pedagogisk miljö i sin verksamhet?
- Vad leker barnen i dessa pedagogiska miljöer?
- Vad uppfattar pedagogerna som sin roll till barns lek och lärande i dessa pedagogiska miljöer?

1.2 Teoretisk bakgrund

I det här avsnittet tas den teoretiska bakgrund upp som använts när intervjusvaren analyserats, och även hur och varför den här teorin används.

1.2.1 Fenomenografisk ansats

I studien studeras uppfattningar och föreställningar, vilket gör den fenomenografiska ansatsen till arbetets teori.

På 1970-talet utvecklades fenomenografi som en forskningsmetod, om hur ett fenomen framstod för en grupp människor, i det här fallet studenter. Fenomenografisk ansats synliggör den subjektiva värld som uppstår mellan människor och ett fenomen (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Fenomenografi är ett sätt att hantera och formulera vissa forskningsfrågor samt även uppfattningar och föreställningar om ett fenomen. Grundenheten i fenomenografisk ansats belyser sätt att erfara någonting och variationen på sätt att erfara. För att förstå hur någon agerar i en viss situation behövs en förståelse för hur de erfar att problemet uppstår. Hur någon agerar kan då överensstämmas med hur någon erfar något. Inom fenomenografisk ansats är drivkraften att försöka ta reda på hur något uppstår (Marton & Booth, 1997).

Inom fenomenografi är det vad och hur någon erfar något som står i centrum, och objektet för forskningen är variationen hur fenomen erfars (Marton & Booth, 1997). Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) tar även de upp att erfarenheter har en central plats i all teori kring barns lärande. Enligt Marton och Booth (1997) kan fenomenografisk ansats erfara, förklaras som ett sätt att uppfatta, urskilja eller förstå ett fenomen. Marton och Booth (1997) beskriver att erfara innefattar flera aspekter, att urskilja något och relatera det till ett sammanhang, skapa mening hos något för någon, att se någonting *som* någonting. Att ta reda på hur pedagoger uppfattar ett fenomen är det som har studerats i undersökningen.

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) tar upp fenomenografins tre huvud delar; hur människan skapar mening och förståelse kring ett specifikt fenomen, urskiljning i hur ett fenomen kan uppfattas olika, variationen av sätt att tänka och förstå. Genom att läsa intervju svaren flera gånger har det urskiljts både olikheter och likheter mellan svaren, som sedan delats in i olika kategorier. När intervju svaren läses flera gånger går det att urskilja variationen av sätt att tänka och förstå där fenomen blir tydliga. Variationen av sätt att tänka och förstå är resultatet av en fenomenografisk studie, det är variationen av kvalitativt olika sätt att förstå något som analyseras fram (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003)

Ingrid Pramling (1983) belyser i sin avhandling kärnan i fenomenografien, att först ta reda på hur barn eller vuxna skapar mening och förståelse kring ett fenomen och att sedan undersöka och studerar urskiljningen av hur ett fenomen kan uppfattas på olika kvalitativa sätt. Pramling beskriver att till sist delas uppfattningarna in i kategorier utifrån variationen av sätt att tänka kring ett fenomen (i Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003). Även i Johansson artikel (2009) som hänvisar till (Uljens 1989, Marton & Booth 2000), tar de upp att uppfattningar om olika fenomen kategoriseras efter individernas skilda sätt att svara. Genom att kategorisera intervju svar skapas delar som gör att det går att få nya helheter.

1.3 Litteratur genomgång

I litteraturgenomgången redovisas den litteratur som använts till undersökningen. Litteraturen är indelad i olika rubriker: miljö och material, barns lek och lärande, pedagogers roll till barns lek och lärande. Avsnittet tar upp den litteraturen som använts som bakgrund när det insamlade datamaterialet analyserats.

1.3.1 Miljö och material

Inom förskolan handlar pedagogiska miljöer om material samt rummets utformning (Nordin-Hultman, 2004). Hur pedagoger väljer att organisera den pedagogiska miljön kan vara avgörande för barns utveckling. Genom att placera möbler utifrån barngruppens behov och att använda sig av ett lärorikt material gör att barnens kompetenser kan utvecklas. Pedagogernas utformning av rummen samt valet det gör när de väljer material till förskolan skall utgå ifrån barngruppens behov (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). En tolkning av författarnas undersökning är att genom ett medvetet val av material och möbler så kan barnens lärande öka.

Enligt Nordin-Hultman (2004) förekommer det att material på de svenska förskolorna är otillgängligt eller står gömt på en plats där barnen inte kan nå det, och där det endast med hjälp av pedagogerna går att ta fram. Det som är otillgängligt för barnen är sådant som, lera, vatten, samt annat skapande material. Det som finns tillgängligt är ofta material som färgpennor, kriter, papper, lego, utklädningskläder, "leksaksmat", samt leksaksbilar och dylikt.

Ovanstående författare har jämfört de svenska förskolorna med de engelska och har funnit att de skiljer sig åt vad gäller barnens tillgång till materialet. På de engelska förskolorna står de

flesta av materialet framme där barnen har tillgång till det. De använder sig av lera och vatten där barnen ofta får laborera själva samt undersöka fritt. Här ges barnen utrymme till att hålla koncentrationen längre enligt Nordin-Hultman (2004). Det går att tolka det som att pedagogerna på de engelska förskolorna tänker på ett annat sätt vad gäller barnens lärande och när det gäller barnens tillgång till materialet. Enligt Nordin-Hultman (2004) fanns det ett varierat utbud av material på förskolorna samt ett flertal aktiviteter att välja på, och de tog för givet att barnen använde sig av de mesta. De visade sig senare i undersökningen att barnen använde sig av ett mindre utbud än de först hade trott, och där barnen lekte med ett begränsat material samt få aktiviteter. I våra observationer av barns lek har vi funnit att barnen leker med begränsade leksaker och använder sig av likartade lekar i våra båda observationer.

Sandberg, (2008) menar att det är skillnad på dagens leksaker där de flesta endast kan användas till en specifik lek där användningsområdet är förutbestämt och barnens fantasi uteblir. Medans förr, när barnen hade få leksaker fick barnen skapa sina egna leksaker vilket gjorde att de utvecklade sin fantasi, eftersom barnen kan fantisera mer om leksaker som har flera användningsområden. Det gör att barnen får tänka och skapa sitt eget användningsområde för leksaken. Kulturella aspekter har även det stor betydelse enligt Knutsdotter Olofsson (1992) på vilka leksaker barn väljer att leka med. Vi tolkar detta som att vi som pedagoger kan ge barnen leksaker som vi anser är ”bra”, om de strider mot kulturen runt barnen finns risken att dessa leksaker ändå utesluts av barnen. Knutsdotter Olofsson (1992) påpekar att det är de vuxnas brist på fantasi och inlevelse som hindrar barn från att leka mer allsidigt. Detta anser Knutsdotter Olofsson (1992) syns tydligt i alla pedagogiska leksaker som finns. Det finns förbestämda färdigheter som ska tränas och rätt eller fel går att peka ut. Om det finns för mycket konstruktionsmaterial, som pyssel, pussel och pärlplattor, kan det enligt Knutsdotter Olofsson (1992) leda till att lekaktiviteten begränsas. Knutsdotter Olofsson (1992) påpekar även att lekar till en början oftast inspireras av eller kretsar runt en specifik leksak och att den oftast överges efterhand då leken är igång.

Enligt den reviderade läroplanen för förskolan ska förskolan ge barn möjlighet att utveckla sitt lärande genom bra miljöer och material. Miljön på förskolan ska vara både utmanande och trygg, barnen ska lockas till lek och aktivitet. Miljön ska även inspirera barn till att utforska sin omvärld. I förskolan ska barnen ges möjlighet att påverka och ge uttryck för sina egna intressen och idéer, detta ska ligga till grunden när verksamheten planeras och i utformningen av miljöerna (Skolverket, 2010).

Begreppet pedagogiska miljöer kan beskrivas på olika sätt och i vår undersökning har vi valt att koncentrera oss på det fysiska, och användningen av den. Miljöer är enligt Björklid (2005) ett begrepp som innefattar både sociala och fysiska egenskaper. Marika Gerdin påpekar även “att den pedagogiska miljön skapas av den pedagogiska profilen”(i Björklid, 2005:44). Med det menar Gerdin att miljön varierar utifrån den pedagogiska idén på förskolan (i Björklid, 2005).

I pedagogiska miljöer kan barnen uppfatta som att rummen kommunicerar till dem genom de olika material samt hur den pedagogiska miljön är utformad. Ett exempel finns i stora

lekhallen där det finns gångrum för att springa och där madrasserna inbjuder barnen till att hoppa och leka enligt Lenz Taguchi (1997). Alla rum enligt Lenz Taguchi (1997) har en speciell kod som talar om vad som skall ske här. Genom dessa koder kan barnen sedan förstå hur de skall bete sig i ett visst rum.

Sandberg (2008) tar upp att på förskolor kan det finnas olika rum som inbjuder till olika lekar. Här kan barnen leka inom speciella teman som till exempel byggrummet, där barnen kan bygga olika saker samt i ateljén där skapande kan ske med hjälp av olika material, så som målarfärger, papper och saxar. De olika rummens funktion har stor betydelse för vad barnen väljer att leka med under den fria leken. Rummens olika användningsområden stimulerar barnen till mer varierade lekar (Lenz Taguchi, 1997).

Asplund Carlsson, Pramling Samuelsson och Kärrby (2001) påpekar att det finns flera strukturella aspekter som har betydelse för kvalitén på förskolor. Utformningen av miljön och barngruppens storlek var några av de aspekter som enligt Asplund Carlsson m.fl. (2001) visat sig ha stor betydelse för verksamheten samt kvalitén på förskolan. Även Sheridan, Pramling Samuelsson och Johansson (2009) belyser att organisationen av miljön och barngruppens storlek sannolikt påverkar kvalitén i förskolan.

1.3.2 Barns lek och lärande

Enligt den reviderade läroplanen för förskolan är leken en viktig del i förskolan för barns utveckling. Det är genom leken barn lär och utvecklar sin förmåga till kommunikation, fantasi, samarbete, problem lösning och symboliskt tänkande. Ett medvetet bruk av leken ska prägla verksamheten och vuxna i förskolan ska möta varje barn med engagemang och se till varje barns möjligheter. Vuxna ska se till det enskilda barnet likaså barngruppens behov och möjligheter. Barn ska ges utrymme i verksamheten såväl inomhus som utomhus för den egna kreativiteten och fantasi i lek och lärande (Skolverket, 2010).

För att barn skall ta in kunskap där de lär sig krävs det att barnen är aktiva och det behövs även att pedagogen är medforskande för att lärande skall ske. Lärandet är inget som kan ges till barnet utan lärandet måste ske genom att barnet gör det till sitt eget (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). Genom att vara delaktiga i sitt lärande ökar barnens förståelse för det lärda, barn som känner delaktighet visar större intresse för den aktivitet som utförs (Johansson, 2005).

I Carlgren (1999) tar Löfstedt upp vikten av barns lek, vilken betydelse den har för utveckling av färdigheter och användbara kunskap. Hon påpekar även att barns fria lek och lärarledda aktiviteter är en del av den pedagogiska verksamheten. Sandberg (2008) nämner att genom leken lär sig barn att samspela med andra barn samt att de lär sig att kommunicera med andra. Genom att leka får barn utveckla sina kompetenser och färdigheter, och skapar en meningsfull helhet. Enligt Asplund Carlsson m.fl. (2001) är mindre grupper till fördel för barns lärande, i små grupper ökar möjligheten till samspel och interaktion. Det ges även ökad möjlighet till utforskning och barninitierat lärande, där barnen själva styr vad de vill lära sig. I

observationerna på förskolan kunde vi se att barngrupperna delades i mindre grupper. Vilket vi anser om vi ser till Asplund Carlsson m.fl. (2001) kan gynna barnens kunskaps utveckling.

Lillemyr (1999) belyser leken som en viktig aspekt i pedagogiska verksamheter, det är genom leken barn får nya erfarenheter och ges möjlighet till att utforska och pröva sina fantasier. Barnen utvecklar även sin självförtroende och lär känna sig själva. Dessutom utvecklar de färdigheter i att förhålla sig och kommunicera med andra, det är genom leken som barn lär och upplever mängder med olika saker. Enligt Lillemyr (1999) kännetecknas leken av en allsidig aktivitet som för alla barn är viktig. Leken har en central betydelse för både socialt samspel och lärande, samt en frizon för det som är roligt och uppfinningsrikedom. Leken är enligt Sandberg (2008) det området där barn själva kan påverka och har inflytande om vad som sker, och det ända området där barns egna förutsättningar styr.

Vad barn leker kan se ut på samma sätt världen över, utformningen av leksaker är en aspekt som kan skilja dem åt, även traditioner har stor inverkan på barns lek samt hur det ser ut där de växer upp. Med detta menas att lekens utformning kan ändras beroende på kulturella och sociala förändringar (Sandberg, 2008).

1.3.3 Pedagogers roll till barns lek och lärande

För att barnen skall utveckla sina förmågor behöver de känna glädje av att lära sig, och det är upp till pedagogerna att se till att barnen utvecklar sin lust samt nyfikenhet till att utforska de olika fenomenen (Johansson, 2005). Enligt Johansson (2005) beskriver pedagoger hur viktigt det är att ta vara på barnens spontanitet och utmana de så att de blir inspirerade till att fortsätta att undersöka. Genom att pedagogerna finns med hela tiden kan de hjälpa barnen med att finna vägar till att utmana sig och göra det till ett lekfullt lärande. Vuxna som utmanar barnen språkligt och kognitivt i små grupper kan ökar barns lärande (Asplund Carlsson m.fl. 2001).

Sommer (2008) mer att sättet att se på barn har förändrats, från novis till kompetent. Han menar att barn är utrustade med en rad kompetenser, kunnande och skickligheter. Det är enligt Sommer (2008) genom interaktion som utveckling sker, barnet ses som en aktiv deltagare i processen kring sin egen kunskapsutveckling.

För en del pedagoger har miljön en större roll och de tar tillvara av miljön på olika sätt, de ser miljön som en extra pedagog "den tredje pedagogen". Miljön används för att skapa ett intresse och en nyfikenhet för att lära. Även materialet får en central del och allt material skall finnas i barnens höjd för att de lättare skall kunna utforska på egen hand (Lenz Taguchi, 1997). Att se miljön som den "tredje pedagogen" beskriver även Johansson (2005) på liknade sätt, hon tar även upp hur pedagogerna ändrat sitt förhållningssätt. Pedagogerna har intagit ett mer tillåtande förhållningssätt som är inspirerat av Reggio Emilia². Enligt pedagogerna själva har

² Reggio Emilia är ett pedagogiskt förhållningssätt och miljön ska vara föränderlig och aktiv (Björkelid, 2005).

barnen blivit mer självständiga samt mer målmedvetna efter att de börjat med detta förhållningssätt (Johansson, 2005).

Lillemyr (1999) beskriver att vi som pedagoger har en pedagogisk grundsyn, med detta menas synen på vad barn är, vad vi kan förvänta oss av de och vad de kan. Pedagogisk grundsyn är även kopplat till hur det går att se leken och barnen i förhållande till samhället, hur samhällsutvecklingen betraktas i teorin. Vilken syn pedagogen har på fostran hänger samman med den syn hon har på barn och lek. Grundsynen bildar även den utgångspunkt för hur pedagogen anser att lärande sker och vad pedagogen anser är viktigt att lära sig, även hur hon förklarar lärande hänger ihop med den pedagogiska grundsynen. Lillemyr (1999) belyser även att pedagogers medvetenhet kring sin grundsyn kan variera, att alla som arbetar med barn har en grundsyn på fostran. Det är inte alltid säkert att alla pedagoger har klart för sig vad deras grundsyn innefattar, men att arbeta för att bli medveten om sin pedagogiska grundsyn ska vara målet. Enligt Johansson och Pramling Samuelsson (2003) är synen på barn format utifrån ens egen uppväxt. De erfarenheter som skapas i barndomen finns med hela livet, det perspektivet som den vuxne ser på barn utifrån är kopplat till ens tidigare erfarenheter.

Asplund Carlsson m.fl. (2001) studie påvisar att skillnader kan ses i hur pedagoger behandlar barn, utifrån deras utbildning. Pedagoger med en högre utbildning visade mer känslighet och var mer lyhörda för barnens tankar och känslor. Pedagogerna visade även mindre likgiltighet och var mindre stränga i sin relation mot barnen. Utbildningsnivån på pedagogerna var även en faktor som hade stor betydelse i barnens utveckling och hur effektiva pedagogerna var i sitt lärarbete. Asplund Carlsson m.fl. (2001) belyser dock att personaltätheten var av stor betydelse, enbart hög utbildning kan inte kompensera detta. Barns behov tillfredsställs bäst när pedagogerna har hög utbildning och personaltätheten tillgodosedd.

Eva Johansson (2005) belyser vikten av att förhålla sig till läroplanen inom förskolan. Genom bristen på kompetens samt mindre tid, leder till att läroplanen används mindre inom förskolan. Det är kommunens uppgift att se till att läroplanen kommer till användning i förskolorna.

2. Metod

I kommande avsnittet redogörs för hur vi använder oss av fenomenografisk ansats i undersökningen och vilka våra urvalsgrupper är, vilken bakgrund de pedagoger som vi intervjuat har och hur förskolorna är utformade. Vilka metoder som används för att samla in det datamaterial som undersökningen bygger på beskrivs, samt tillvägagångssättet för observationerna samt intervjuerna. Vi tar även upp hur det bearbetade insamlade datamaterialet redovisas samt vilka analysmetoder vi använt oss av. I de sista punkterna tar vi upp reliabilitet, validitet, tillförlitligheten och de etiska aspekter som vi ställdes inför i vår undersökning.

2.1 Fenomenografi

I intervjuvaren användes fenomenografien eftersom vi valt att studera olika uppfattningar om inomhusmiljöns roll i förskolan. Genom att läsa intervjuvaren flera gånger har vi utifrån svaren skapat olika kategorier som beskriver en variation av olika uppfattningar om hur pedagogerna uppfattar inomhusmiljön i förhållande till barns lek och lärande (Marton & Booth, 1997). Innebörden i de olika kategorierna visar på en kvalitativ skillnad vilket gör att vi kan urskilja variationen mellan pedagogernas uppfattningar. Genom att kategoriserat intervjuvaren får vi ner delarna från intervjuvaren till nya helheter, sedan analyseras kategorierna för att få en förståelse för pedagogernas sätt att tänka. Pedagogernas skilda sätt att uppfatta fenomen har även att göra med deras erfarenhet samt sättet att erfa något. Alla uppfattar vi världen på olika sätt och skulle någon försvinna uppfattas världen annorlunda (Marton & Booth, 1997).

Genom att använda oss av fenomenografisk ansats i föreliggande studie kan det skapas förutsättningar för ett nytt perspektiv att se på intervjuvaren, samt kunna urskilja en variation av kvalitativt skilda uppfattningar om samma fenomen. Genom att bli medveten om att det finns en variation av hur någon uppfattningar något, gör att förståelsen för hur människors olika förutsättningar påverkar hur de erfar ett fenomen. Genom pedagogernas uppfattningar kan vi urskilja att inomhusmiljöns betydelse i förskolan skiljer sig åt, det är i valet av material samt i möbleringen som vi kan upptäcka hur pedagogerna erfar inomhusmiljö på förskolan (Marton & Booth, 1997). Om det går att se utifrån både barns och vuxnas perspektiv där erfarenheter samt allas olika tolkningar kan vägas in, gör att vi kan skapa miljöer där alla kan leka samt att det skapar förutsättningar för lärande.

Det som är centralt inom fenomenografisk ansats är att studera uppfattningar, vilket har gjorts genom intervjuvaren (Marton & Booth, 1997). Genom att observera miljön och leken i förskolan, får vi grundförståelse för intervjuvaren. Genom att styrka våra intervjuvar med vad vi sett i våra observationer och ändå ha fenomenografisk ansats som teoretisk bakgrund ser vi som något innovativt, ett nytt sätt att tänka. Det som blir innovativt är att använda sig av observationer för att tydligare förstå pedagogernas uppfattningar.

Genom att använda fenomenografisk ansats som teoretisk utgångspunkt när intervjuvaren bearbetas blir det möjligt att kategorisera olika uppfattningar. Vilket gör att vi kan tolka svaren vi fått och skapa en förståelse för att det finns olika uppfattningar om miljöns roll, och vilken betydelse den har för barn lek och lärande enligt pedagogerna (Marton & Booth, 1997). Det skapas kategorier utifrån våra intervjuvar genom att läsa svaren flera gånger och vi kan se om det finns flera uppfattningar.

2.2 Urval

Urvalet av förskolor består av två förskolor där en av oss tidigare har gjort verksamhetsförlagd utbildning, förskola 1, varpå den andra har en av oss arbetat på, förskola 2, därav valet av förskolorna. Detta medförde att vi lättare kunde ta kontakt med förskolorna

för att få ett samtycke för att utföra vår undersökning. Även förskolornas olika utformning av lokaler och de olika förutsättningarna av inomhusmiljön låg till grund för valet av förskolorna, det var därmed ett medvetet urval av förskolorna. Det var utifrån tidigare erfarenhet av inomhusmiljöns olikheter som vi blev intresserad av att undersöka dessa förskolor, då vi intresserar oss för hur olika inomhusmiljön på förskolan tas tillvara på.

Urvalet av pedagoger gjordes utifrån tidigare kontakt med intervjupersonerna. I Metodpraktikan står det följande: ”inget svar eller resultat får gynnas på förhand genom skeva urval eller handplockade exempel” (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Wängnerud, 2012:24). Vi har därför innan intervjutillfället medvetet undvikit att tala med pedagogerna om deras tankar och uppfattningar kring miljö och lärande.

Vårt urval består av tre förskollärare och en barnskötare. På förskola 1 har vi intervjuat en förskollärare och en barnskötare. På förskola 2 har vi intervjuat två förskollärare. Urvalet av personer att intervjua gjordes utifrån tidigare kontakt med dem. På förskolan 1 har en av oss sin lokala lärarutbildare och på förskolan 2 har en av oss vikarierat på samma avdelning som de utvalda förskollärarna. Eftersom förskolläraren på förskola 1 har varit lokal lärarutbildare till en av oss tidigare blev valet att intervjua henne självklart. Barnskötaren på förskola 1 valdes utifrån hennes långa erfarenhet i yrket. På förskola 2 föll valet på två förskollärare som en av oss arbetat med tillsammans när hon vikarierat på förskolan, vilket har gjort att kontakten med dem har varit god. Kunskap om dessa pedagogers inställning till inomhusmiljön var inget vi hade, därav en ytterligare anledning till valet av dem.

2.2.1 Bortfall

När det planerades att ta reda på uppfattningar kring miljöns roll i förskolan, var tankarna från början att enbart intervjua förskollärare. På grund av sjukskrivningar på förskola 1 fanns det enbart tillgång till en förskollärare att intervjua på denna förskola. Därför valdes istället att intervjua en barnskötare som har lång erfarenhet inom yrket. På förskola 2 fick valet av den ena förskolläraren som var planerat att intervjua ändras dagen innan intervjutillfället, eftersom förskolläraren blivit sjuk. Valet föll då på den tredje förskolläraren i arbetslaget som arbetar på avdelningen som vi observerade miljön och leken på.

2.2.2 Medverkande

Intervjuerna har genomförts med fyra pedagoger på två förskolor. Vi har valt att kalla förskolorna 1 och 2, den ordningen som vi genomförde vår undersökning, samt för att skydda förskolorna. Även pedagogernas namn är fiktiva för att skydda deras identitet. Vi har valt att använda oss av enbart kvinnliga namn då vi inte vill peka ut den ända mannen i vår undersökning, samt att det inte är relevant om svaren kommer från en man eller en kvinna.

På förskola 1 har vi intervjuat en förskollärare som heter Sara och en barnskötare som heter Britt. Sara är utbildad förskollärare och har arbetat som förskollärare i 14 år. På förskolan 1 har hon arbetat sedan hösten 2005. Britt är Barnskötare och har arbetat 26 år inom barnomsorgen och på förskolan 1 började hon 2004.

På förskola 2 har vi intervjuat två förskollärare, Karin och Marit. Karin är utbildad förskollärare och har arbetat som förskollärare i 9 år. Innan arbetade hon som barnskötare i 14 år. Karin har arbetat på förskola 2 sedan den öppnades. Marit var färdig utbildad förskollärare i juni 2011. Hon har arbetat på förskola 2 i 4 månader.

2.2.3 Beskrivning av förskolorna

Båda förskolorna ligger i tätorter med liknade bostadsområden med villor och lägenheter runt omkring.

Förskola 1 ligger beläget med närhet till bostadsområden. Förskolan har sina lokaler i en del av en skola, lokalerna har tidigare varit klassrum som skolan använt sig av. Detta är något som kan ses spår av i lokalerna, både i rummets storlek och även i vissa möbler så som skåp. Både möbler och väggar är slitna och det går att tolka det som om väggarna har haft samma färg i många år. En del skåp finns kvar sedan skolan hade sin undervisning här och även kartorna hänger kvar i taket. Avdelningen består av en entré med kapprum och toalettutrymme, två större rum och ett mindre rum samt ett kök. En mindre korridor binder ihop de två större rummen. Ingång till köket finns från både den lilla korridoren och ett av de stora rummen. På förskolan finns det fyra avdelningar. Förskolans lokaler kommer inom ett par år att återgå till skolans verksamhet.

Förskola 2 ligger lantligt beläget och är relativt ny öppna och är Reggio Emilia inspirerad. Detta är något som syns i utformningen av rummen och i det material de använder sig av. Möbler är i barnens höjd och varje avdelning har ett skapande rum. Byggnaden en gemensam ingång där alla barn går in gemensamt till sina kapprum, det finns två kapprum till vänster som fyra avdelningar delar på och ett kapprum till höger som två avdelningar delar på. Från kapprummet går man sedan igenom en gemensam piazza för att komma till alla avdelningar. Piazza betyder torg, vilket här är ett gemensamt utrymme som alla avdelningar delar med varandra. I piazzan finns en matsal, en ateljé samt ett större lekutrymme som är indelat i olika sektioner. På förskolan finns de sex avdelningar, avdelningarna är indelade i tre block med två avdelningar i varje block. Alla avdelningarna är uppbyggda på samma sätt, med ett stort rum och ett mindre innanför. Ett toalettutrymme med två till tre toaletter, skötbord och handfat i barnens höjd och en mindre ateljé binder ihop avdelningarna med varandra, ett gemensamt utrymme som båda avdelningarna kan nyttja.

2.3 Datamaterial

I undersökningen används två sätt för att samla in datamaterial, dels genom observationer och dels genom intervjuer. Datamaterialet genomfördes i en viss bestämd ordning eftersom observationerna av pedagogiska miljöer och barns lek i dessa miljöer är grundläggande för hur intervjufrågorna följs upp i intervjun. De två metoderna valdes eftersom vi ansåg att genom två olika metoder skulle vi få ett mer tillförlitligt resultat, samt för att få fram om intervjuavaren stämmer överens med observationerna av det vi sett. Genom intervjuer får vi

reda på pedagogers uppfattningar och genom observationer av miljön samt barns lek kan vi se vad barnen leker i de här pedagogiska miljöerna. För att få det mer tillförlitligt valdes att undersöka två olika förskolor för att få fler observationer om miljön och fler intervjuer från olika förskolor för att se om det är samma uppfattningar.

2.3.1 Observationer

Observationer valdes som metod för insamling av materialet för miljöns utformning och barns lek. Vi började med att ta kontakt med de förskolor som vi valt ut för att göra vår undersökning på. Vi kontaktade förskolorna via telefon och förklarade vad vi ville undersöka och frågade om det fanns möjlighet till att vi kom och observerade deras verksamhet.

Miljön som observerades var inomhusmiljön på de två förskolorna. När vi observerade miljön intog vi rollen som *fullständig observatör*, med detta menar Esaiasson, m.fl. (2012) att vara närvarande utan att delta i verksamheten att vara där obemärkt. Vi valde att vara båda två när vi observerade miljön, för att vi båda skulle få en gemensam bild av hur båda förskolorna är uppbyggda. Under en förmiddag observerade vi miljön på varje förskola. När vi observerade miljön studerade vi hur möbler var placerade och vilket material som stod framme till barnens förfogande. Vi satte oss i varje rum och skrev direkt i datorn vad vi observerade i miljön. Därefter gick vi tillsammans igenom det vi skrivit och diskuterade kring det som vi hade sett, detta för att få en gemensam helhetsbild av vad vi observerat. Esaiasson m.fl. (2012) beskriver att observationer bara är tolkningar av vad som har setts, är det flera observatörer höjs trovärdigheten i tolkningarna.

När vi observerade barnens lek var vi både *passiva och aktiva deltagare*, vi studerade leken på håll ibland och när vi blev tillfrågade att delta i leken gjorde vi det. Dels för att lättare se och få reda på vad barnen lekte i de olika miljöerna. Vi tror att genom att ibland delta i leken kunde vi komma närmare och tydligare se vad barnen lekte i de olika miljöerna. Vi valde att till viss del vara *fullständig deltagande*, med det menar Esaiasson m.fl. (2010) att man är en aktiv del av det som skall observeras, genom att själv delta i leken som observeras och att vara en karaktär i leken. Detta gjordes för att vi ville se hur barnen tog sig an miljön och materialet på förskolorna. Å andra sidan kan vår medverkan innebära att leken begränsas av vår närvaro.

I observationen av leken deltog båda två, detta för att kunna vara i flera rum samtidigt. Vi valde även att byta rum efter ett tag för att få flera perspektiv på leken. Vi observerade leken dagen efter vi gjort observationen av miljön. Även här observerade vi under en förmiddag. När vi observerade leken så studerade vi vad barnen lekte och med vad de lekte i de olika miljöerna, som vi hade observerat. Vi studerade vad barnen lekte i de olika inomhusmiljöerna och vilket material de använde sig av.

Det som studerades när vi observerade leken var:

- Vilket material barnen använde sig av i leken.
- Vad barnen lekte i de olika rummen.
- Använde barnen material på det sättet det var till för.

- Inspirerade materialet och utformningen av rummen till lek.

Vi valde att skriva ner stödord och meningar i ett block när vi observerade leken, som efterhand skrevs ner till en flytande text i datorn. Efteråt läste vi igenom varandras anteckningar och diskuterade omkring det som observerats, för att se att uppfattningar och tolkningar överensstämde. Att ha flera personers tolkningar ökar trovärdigheten av det observerade (Esaiasson m.fl. 2012)

2.3.2 *Intervjuer*

För att ta reda på pedagogernas uppfattning om miljöns roll så valde vi att använda oss av intervjuer. Stukát (2005) tar upp intervjuer som ett bra sätt att samla in material vid undersökning av personers uppfattningar kring ett ämne. För att få en intervju som känns bra för den som skall bli intervjuad är det bra om man väljer en lugn plats där respondenten känner sig trygg, respondenten kan själv välja plats för att kännas sig bekväm med intervjun och som denne vet är en lugn plats där man kan intervjuas ostört . Att ta reda på människors vardagserfarenheter och hur de uppfattar sin omvärld beskriver Esaiasson m.fl.(2012) som ett av användningsområden för intervjuer.

Våra intervjuer är av respondent karaktär, detta eftersom vi var intresserade av pedagogers uppfattningar och föreställningar. Vad som bör tänkas på innan respondent intervjuer är att det viktigaste är att personerna är noga utvalda i stället för att antal respondenter är många (Esaiasson m.fl. 2012) vilket vi tagit hänsyn till i våra val av intervjupersoner.

Inför intervjuerna tillfrågades pedagogerna muntligt, via mail och via telefon. Till en av förskolorna åkte vi och personligen tillfrågade pedagogerna om vi fick intervju dem, till den andra mailade vi först men eftersom svar dröjde ringde vi även dit. Våra intervjufrågor³ utformade vi utifrån det insamlade materialet från våra observationer, men även utifrån vårt syfte och frågeställningar. Vi valde att bearbeta våra intervjufrågor tills vi kände oss nöjda för att kunna få ut något som vi skulle kunna använda i vår undersökning. Vi intervjuade två pedagoger var och valde att spela in intervjuerna, detta för att inte missa någon viktig information. När endast anteckningar skrivs kan mycket information falla bort, därför valde vi att använda oss av inspelningsapparat (Esaiasson m.fl., 2012). Tillsammans med de utvalda pedagogerna diskuterade vi när intervjutillfället skulle ske, detta för att det skulle passa in i deras vardag och schema. Vi valde att sitta i rum där vi kunde sitta ostört när vi genomförde våra intervjuer, detta för att kunna koncentrera oss på det som pedagogerna svarade. På förskola 1 var inte detta helt möjligt, vi fick ta det utrymmet vi hade att tillgå. På förskola 2 gjordes intervjuerna i konferensrummet, vilket medförde att vi kunde tala ostört.

Efteråt transkriberade vi vårt inspelade material, vi lyssnade igenom intervjuerna och skrev ner ord för ord . Vi har sedan valt att läsa intervjuerna flera gånger för att få olika kategorier av intervjuvaren, där vi kan få individens svar till att bilda gemensamma svar med andras

³ Se Bilaga A

uppfattningar (Marton & Booth, 2000). Genom att skriva ut intervjusvaren ordagrant kan vi lättare få en överblick hur pedagogerna svarat på de enskilda frågorna.

2.4 Databearbetning och analysmetoder

I bearbetningen av vårt insamlade material gick vi först igenom de olika observationerna för sig och jämförde materialet från förskolorna. Vi jämförde miljö observationerna och lek observationerna mot varandra, vi studerade om barnen lekt det som miljöerna var avsedda att stimulera dem till. Vi använde oss sedan av observations material som bakgrund när vi bearbetade materialet från våra intervjuvar. Eftersom observationsmaterialet ligger till grund för att bättre tolka intervjusvaren samt att vi har använt oss av fenomenografisk ansats, gör att vi har valt att utesluta att analysera våra observationer. Fenomenografisk ansats koncentrerar sig på uppfattningar och hur någon erfar något, genom observationer ses det som sker. Observationsmaterialet är därför till för att bekräfta eller dementera materialet från intervjusvaren, öka vår förståelse kring svaren.

När vi bearbetade intervjumaterialet läste vi igenom vårt transkriberade material ett flertal gånger. Vi valde att transkribera intervjumaterialet, detta eftersom transkriberingsmaterialet kommer ge upphov till en djupare analys (Esaiasson m.fl., 2012). Analysen blir mer trovärdig då all information blir tillgänglig. Vi tog sedan fram de väsentliga delarna i svaren från intervjuerna genom noggrann läsning av texterna och såg till den kontext de ingick i. Vi har valt att använda oss av kategorier när vi jämfört och sammanfattat våra intervjuer. Ett arbetsätt för att sammanfatta materialet från intervjuer kan vara att dela in svaren i olika kategorier (Esaiasson m.fl. 2012). Då vår undersöknings grupp bara består av ett fåtal personer kommer vi att använda oss av *kvalitativ analysmetod* när vi bearbetar vårt datamaterial. Att analysera kvalitativt menas även att det finns delar i texten som är viktigare än andra, samt att vissa delar av innehållet ligger dolt och endast framkommer genom intensiv läsning av texten (Esaiasson m.fl. 2012).

2.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Eftersom vi använt oss av både observationer av miljön och observationer av lek samt även intervjuer för att samla in vårt datamaterial blir reliabiliteten högre genom en metodtriangulering, än om det enbart vart intervjuer (Stukát, 2005). Med detta menas att alla delar styrker varandra för bättre trovärdighet. Genom våra observationer har vi kunnat tolka intervjusvaren bättre då vi har kunnat se om de stämmer överens med varandra.

När vi har observerat på de olika förskolorna gjorde vi på samma sätt, vi gick runt i verksamheten och skrev ner det vi såg. Vi skrev ner hur miljön såg ut på förskolan och vi skrev även ner vad som vi observerade om leken. Vi skrev ner vad vi såg att barnen lekte för lekar samt vilket material de använde till sina lekar. Vi genomförde även våra intervjuer på samma sätt där vi satt ner med en pedagog i taget och ställde våra frågor. Genom att göra på

ett likvärdigt sätt när datamaterialet samlas in gör att det ökar reliabiliteten på undersökningen (Johansson & Svedner, 2010).

Våra intervjufrågor inriktar sig på att beskriva stora begrepp, som vilken innebörd pedagogiska miljöer har och vilken roll den har i pedagogernas arbete. Vi har insett att våra intervjufrågor är omfattande och att det kan ha lett till att vi fått svar som är allmänt om begreppen. Om intervjufrågorna hade varit begränsade hade intervju svaren förmodligen varit mer exakta. Eftersom vi ändå fått många svar som är liknande kan vi tolka det som att trovärdigheten av vår undersökning är ganska hög (Stukåt, 2005).

Centralt i undersökningen är att kunna beskriva en variation av uppfattningar kring samma fenomen, det vill säga miljöns roll i förskolan respektive hur pedagoger uppfattar att de bidrar till barns lek och lärande. Vi anser att genom både intervjuer och observationer har vi fått fram det vi var ute efter att undersöka. Genom observationerna kan vi se hur miljöerna var uppbyggda och hur barnen lekte i dessa miljöer, genom intervjuerna får vi pedagogernas uppfattningar om miljöns roll. Dessa två metoder för insamling av datamaterial kompletterar varandra och med det ökar validiteten. För att en undersökning ska ha god validitet ska det som vi påstår att vi är intresserade av att undersöka i slutändan kunna bevisas att vi har undersökt (Esaiasson m.fl., 2012). Esaiasson m.fl. (2012) påpekar att ett sätt att höja validiteten på sin undersökning är att genomföra observationer tillsammans med andra observatörer. För att kunna skapa sig uppfattningar om sina egna tolkningar om det som observerats, kan intervjuer vara ett sätt att se hur andra tolkar liknade situationer för att få en bredare bild av det som undersökts.

Då vi har intervjuat ett fåtal pedagoger är det svårt att dra generella slutsatser om en hel yrkesgrupp. Vi kan bara tolka att de som har gått på samma utbildning har ungefär samma tankesätt och att det finns några generella mönster i hur de tänker om barn och miljöns roll i leken. Å andra sidan kan tankarna vara olika hos pedagoger, allting beror på om barnen känner en lust samt får inspiration till att leka som är det viktiga.

I vår litteraturgenomgång har vi försökt hålla oss till förstahandskällor, vi har även använt oss av enstaka andrahandskällor. Tillförlitligheten hade blivit högre om vi enbart använt oss av förstahandskällor, detta då texten i andrahandskällor redan är tolkad en gång innan vi tolkar den.

2.6 Etiska aspekter

Johansson och Svedner (2010) påpekar att inför en forsknings undersökning ska etiskaspekter tas hänsyn till. De som deltar i undersökningen ska vara medvetna om syftet med undersökningen och vilka metoder som används, samt ha full insyn i undersökningen. Deltagarna ska även få tillfälle att ge samtycket till sin medverkan i undersökningen. Deltagarna ska även ges möjlighet att ställa frågor kring undersökningen och avböja att delta

eller avbryta sin medverkan. Deltagarna ska också försäkras om att deras anonymitet är skyddad .

Enligt Vetenskapsrådet (2002) är det fyra kriterier som ska tas hänsyn till när en forskningsundersökning genomförs, *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet*, *Nyttjandekravet*.

Vi började med att tillfråga pedagogerna på förskolorna om de var intresserade av att delta i vår undersökning. Vi informerade dem vad syftet med vår undersökning var, även hur vi ville samla in materialet till undersökningen. Vi förklarade att vi skulle göra både observationer och intervjuer. Detta steg i en forskningsundersökning beskriver Vetenskapsrådet (2002) som informationskravet, de berörda av forskningen informeras om syftet för undersökningen.

Vetenskapsrådet (2002) beskriver att deltagarna i en forskningsundersökning har rätt själva bestämma över sin medverkan, samtyckeskravet. Vid intervjutillfället fick respondenterna skriva under ett intyg⁴ där de godkände sitt deltagande i vår undersökning. De blev tillfrågade om vi fick spela in materialet och vi försäkrade respondenterna om att materialet bara skulle användas till vår undersökning. Att redogöra för deltagarna att materialet enbart kommer användas till den tilltänkta undersökningen är vad Vetenskapsrådet (2002) menar med nyttjandekravet.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) ska alla uppgifter om de personer som deltar i undersökningen förvaras så att obehöriga inte kan ta del av dem. Personernas konfidentialitet ska tas hänsyn till, konfidentialitetskravet. Vi har försäkrat respondenterna om att deras anonymitet ska säkerställas. Vi har utifrån det valt att benämna pedagogerna med fiktiva namn. Även förskolornas namn har vi valt att ändra på med tanke på att skydda konfidentialiteten av pedagogerna.

3. Resultatredovisning

I följande avsnitt kommer vi att redogöra resultatet av det insamlade datamaterialet av våra observationer och intervjuer. Vi har valt att dela in resultatredovisningen i tre delar, *del 1 observationer*, *del 2 intervjusvaren* och *del 3 jämförande av innehållet i observationer och intervjusvar*. Under observationerna redogör vi för de två förskolorna var för sig, för att tydliggöra vad vi sett på de olika förskolorna. Vi kartlägger hur miljön såg ut och beskriver vad barnen lekte i dessa miljöer. Under intervjusvaren redogör vi för de uppfattningar som vi kunde urskilja från intervjusvaren. Vi har valt att dela in intervjusvaren under två huvudkategorier utifrån pedagogernas uppfattningar, dessa kategorier är indelade i underkategorier utifrån vad vi har urskiljt från uppfattningarna som fram kom i intervjusvaren. Avslutningsvis i detta avsnitt har vi jämfört innehållet i observationerna och

⁴ Se bilaga B

intervjusvaren med varandra, för att se hur pedagogernas uppfattningar kom till uttryck i deras verksamhet.

3.1 Del 1 Observationer

I detta avsnitt redovisas för kartläggningen av inomhusmiljön och beskrivningen av leken, utifrån observationerna. Förskolorna presenteras var för sig, detta för att tydliggöra vad vi observerade på de respektive förskolorna. Observationerna av inomhusmiljön och leken är kopplade till varandra utifrån det rummet observationen är utförd i.

3.1.1 Förskola 1

Miljön och leken i Hemrummet:

När man kommer in i det första stora rummet står det rakt fram tre bord samt stolar och de är alla i barnens höjd. Runt varje bord är det ca:8 stolar. Direkt till vänster i rummet finns det diskbänk med tillgång till rinnande vatten. Det står även en hylla med olika material för att måla. Det hänger förkläden på krokar samt tomma toalett rullar för skapande aktiviteter. Några av barnen sitter vid ett av borden och målar med hobbyfärger, även en av pedagogerna är närvarande. Barnen använder sina händer när de målar. Vid ett annat bord sitter några barn och pärlar på pärplattor och några av barnen sitter och målar mandalateckningar vid samma bord. I den andra hörnan till vänster finns det en hylla med olika leksaker, byggklossar, en tåg bana, bilar samt en låda med olika plastdjur. Här sitter två barn och leker med kappplastavar och plastdjur. Med kappplastavarna bygger barnen flera fyrkanter bredvid varandra, i dessa fyrkanter har de placerat små plastdjur. Barnen säger att de bygger djurhagar, som i ett Zoo. I mitten av rummet står det låga hyllor som delar av rummet. I hyllorna ligger det 2 pussel samt 6 olika spel. En av pedagogerna sitter på golvet med ett pussel tillsammans med några av barnen och pusslar. Längst in till vänster står det en soffa med en stor rund matta framför. En flicka sitter på den stora mattan framför soffan och bygger med träklossar, hon byggde ett torn av avlånga bitar. Hon ordnar dem i storleksordning med den största klossen i botten. Längs in till höger i rummet står det ett högre bord som är till för pedagogerna. Här ligger det olika viktiga papper och olika skrivbordsmaterial samt telefonen.

Miljön och leken i Lekrummet:

När man går genom den lilla korridoren från "hemmarummet" kommer man in till det största rummet på avdelningen som kallas för lekrummet. Rummet är avdelat med olika vickväggar och det bildar små rum i rummet. Här står även en soffa med en stor rund matta framför. Över soffan hänger en liten hylla med några böcker i. Två barn sitter i soffan och sjunger julsånger med en av pedagogerna. Det står även ett dockskåp på ett litet bord bredvid soffan. Det står ett bord med åtta stolar i barnens höjd bakom ett par av vickväggarna. I ena hörnan står det ett mini kök med spis, diskbänk, olika "leksaksmat" samt ett litet bord med fyra stolar. Det står även några lådor på golvet med en del utklädningskläder. I mini köket leker några av pojkarna, de leker pappa och storebröder. De sitter vid bordet och äter mat. Nu har de ätit färdigt och de leker att de skall åka och handla olika saker. De använder sig av två

dockvagnar för att simulera en buss som de åker runt i när de ska handla. En flicka kommer och ansluter sig till leken. Hon och en av pojkarna fortsätter bussleken in i ett annat rum. Utefter en av väggarna i rummet står det ett skåp med en diskbänk bredvid med tillgång till rinnande vatten, framför diskbänken och skåpet hänger ett skynke som döljer att det finns. En liten hylla med några få pussel i och ett litet bord med två stolar står bredvid skåpet och diskbänken.

Miljön och leken i lilla rummet:

När man kommer in i det lilla rummet står det en diskbänk med tillgång till rinnande vatten, utefter en av väggarna. Framför diskbänken hänger ett sort tygstycke, så att diskbänken inte syns helt och hållet. I taket hänger en gren med tyg runt. I rummet hänger det en sänghimmel och på golvet finns det två stora fyrkantiga kuddar. I detta rum börjar barnen att förbereda en teater om ”Emil och Ida” ur Astrid Lindgrens ”Emil i Lönneberga”. Teatern blev inte av eftersom ingen vill vara ”Emil”. Barnen börjar i stället hoppa och sätter sig på de kuddar som ligger här. Efter en kort stund börjar de bygga en bana och går runt på den (som följa John). Nu kommer pedagogen in i rummet och vill vara med i leken. Pedagogen börjar med att få dem att hoppa från den sista kudden till mattan som låg bredvid kudden. Pedagogen flyttar successivt mattan längre bort så hoppet blir längre. Efter att de hoppat ner så fick de fortsätta gå på banan så de kan gå tillbaka till början. Barnen får även göra leken ”följa John” och, efter en stund. I slutet av leken tar pedagogen fram ett snöre och lägger det på mattan och visar de hur långt de hoppar så barnen ser hur långt de kommer när de hoppar.

3.1.2 Förskola 2

Miljön och leken i Piazzan:

Piazzan är ett stort gemensamt rum som alla avdelningar kan utnyttja. Piazzan är avlång med högt i tak. Längst bort till vänster ligger Ateljén med tillgång till rinnande vatten samt flaskfärger, saxar, staffli, samt pysselmaterial. Här står det två bord och 11 pallar. Några barn sitter i ateljén och pysslar, de klipper och klistrar med olika material, de gör presenter. Ovanför Ateljén finns det en trappa upp till ett loft. En myshörna med kuddar och böcker. I mitten av Piazzan finns det en leksaksaffär och en post. Några barn leker vid leksaksaffären och posten, en pojke slår in på kassan medans en flicka tar fram varor. Pojken tar fram en påse till flickan och börjar packa ner varorna samtidigt som han stämplar in varje sak. Mitt över affären finns det en stor teaterscen med tillgång till utklädningskläder. Runt teatern befinner sig sex stycken flickor och leker tillsammans. En av dem är utklädd till kanin. Två är utklädda till prinsessor. Två av flickorna börjar jaga kaninen och säger att hon har blivit en kaninzombie, ”Nej” skriker flickan samtidigt som hon skrattar. Nu säger de: ”här kommer världens tokigaste teater”. Någon säger att det måste vara en clown med för annars blir det ingen bra teater. Då säger en annan: den handlar om ”Emil”, ”Emil förgrymmade unge följ med in till ”snickeboa” säger en flicka. Nu säger de att: ”det är nästa dag” och nu kommer några pojkar med och de börjar busa runt lite. Någon kommer fram till scenen och bugar och säger: ”Tack för idag” och teatern slutar.

Lite längre ner står det en rutschkana samt ett tåg i trä där barnen kan sitta flera stycken. Bredvid tåget står en soffa och ett bord med en massa böcker. På andra sidan av soffan finns det en fristående trappa med en litet kryp in under. Om man fortsätter in i Piazzan finns där två legobord med åtta pallar samt massor av duplo lego. Bredvid borden finns det en stor hylla med flera lådor som innehåller mjuka byggklossar som ser ut som trä, bilar, kapplastavar samt leksaksmat och trä bitar som det går att bygga ihop till ett slott. Vid Legobordet sitter det två pojkar och bygger med Duplo. De bygger ett polishus men berättar samtidigt att det inte har ritningen till det så de bygger ett annat. De bygger tillsammans och diskuterar hela tiden hur det skall se ut. Ibland blir de lite oense men det löser de ganska snabbt genom diskussionen de för med varandra.

Om man fortsätter längre ner i piazzan kommer matsalen där det finns ett pedagogiskt kök med diskho, mikrovågsugn, kylskåp, ugn och en diskbänk. Bredvid står alla borden där alla äter sina måltider, åtta stycken bord med en rumsavdelare mitt emellan borden. Här äter barnen tillsammans, alla måltider äts i två sittningar för att alla ska få plats. Piazzan avslutas i båda ändar med fönster som går från golvet hela vägen upp till taket.

Miljön och leken i Stora rummet:

När man kliver in till avdelningen kommer man in till ett stort rum där det står ett litet bord med tre stolar. Bredvid bordet intill väggen finns det en leksaksspis, framför spisen står det några stolar. På golvet ligger en stor grå matta framför leksaksspisen. På den stora mattan sitter det två flickor och leker med "stickle Bricks". Det är små plastbrickor i olika färger med små plastpiggar som gör att det går och bygga ihop dem. Efter en liten stund kommer det två pojkar och de börjar bygga. Pojkarna bygger ett flygplan och en flygande pistol. De börjar leka med sakerna när de har byggt färdigt. dem. Flickorna bygger flygplan och något som de inte riktigt har bestämt vad det skall vara. Efter ett tag utvecklas leken till ett slagsmål på låtsas där alla barnen är deltagande. När de är färdiga fortsätter pojkarna och leker medans flickorna går till piazzan. I mitten av rummet ligger en stor grå hörnsoffa, bredvid soffan finns en låda med böcker samt en hylla. I hyllan står det olika lådor med bilar och olika figurer i. I det stora rummet sitter det fyra flickor och en pojke i soffan. En pedagog sitter och läser för en av flickorna. De andra barnen sitter samlade och tittar nyfiket runt en Ipad, en av flickorna spelar Pettson och Findus spelet. Flickan frågar sina kompis om råd hur hon skall göra när hon fastnar i spelet. Under tiden frågar de andra barnen när det är deras tur. Längst in finns det ett skrivbord med en dator som barnen får använda, på golvet ligger en bilmatta. Vid datorn sitter de två barn och ritat figurer, former och skriver sina namn i programmet Paint. På bilmattan sitter två pojkar och leker med magneter, de bygger ihop dem i olika former.

På väggen hänger dokumentation av barnens utveckling inom matematik, skriftspråk och värdegrund, samt dokumentation om pågående projekt. I detta rum finns även ett förråd med ytterligare leksaker, så som playmobil och magneter. Dessa saker får bara tas fram ibland och barnen måste fråga en vuxen innan sakerna kan plockas fram.

Miljön och leken i Lilla rummet:

En stor hylla med flera lådor i står mot en av väggarna i rummet. I lådorna finns det kapplastavar, dinosaurier, smålego, spel, puzzel, ”plus plus” och överst på hyllan står en låda med Meccano. ”Plus plus” är små bitar av plast som är formade som två plus som sitter ihop. Med bitarna kan man bygga olika konstruktioner i 2D eller 3D. Till Meccano finns det ritningar på hur man kan bygga olika saker, bilar, grävskopor m.m. Två pojkar sitter och bygger med Meccano, de förklarar att de bygger maskiner. I mitten av rummet finns det ett litet bord som ser ut som en låda. Det finns även ett bord och stolar i barnens höjd. Två flickor tar fram Bamse spelet och sätter sig vid bordet, de börjar att diskutera spelreglerna och sedan börjar de dela ut korten till spelet. Ytterligare två barn kommer in i rummet och börjar bygga med ”plus, plus”, de konstruerar olika former och figurer.

Miljön och leken i Lilla ateljén:

Detta rum är det rummet som delas med avdelningen bredvid. Här finns det ett stort bord i barnens höjd samt stolar. Bredvid bordet utmed väggen står hyllor med barnens egna lådor, ovanpå en av hyllorna står det pärlor och pärlplattor. På golvet ligger en pojke och en flicka på och skrattar, de har precis blåst ner en massa pärlor från bordet till golvet och tycker detta är jätte roligt. Pedagogerna kommer in och säger till att det inte är okej att göra så och de måste plocka upp eftersom det ligger pärlor överallt. Barnen börjar plocka upp pärlor samtidigt som de skrattar. I rummet finns det även tillgång till färgpennor och papper. Vid bordet sitter några barn och målar med färgpennor på vitt papper och ett annat barn sitter och gör pärlplattor. Det finns det även en diskbänk med tillgång till rinnande vatten, samt ett strykjärn där pedagogerna kan stryka barnens pärlplattor.

3.2 Del 2 Intervjusvar

Utifrån intervjusvaren kunde vi urskilja två huvud kategorier av uppfattningar. Den första kategorin är: ”uppfattningar om pedagogiska miljöer” och den andra kategorin är: ”uppfattningar om pedagogers roll till barns lek och lärande”. Vi har kunnat urskilja dessa två kategorier i fem underkategorier, *Rummens funktion*, *Pedagogers avsikter med rummen*, *Material*, *Barns perspektiv* och *Pedagogers perspektiv*.

Kategori 1: Uppfattningar om pedagogiska miljöer

1A: Rummens funktion

1B: Pedagogers avsikter med rummen

1C: Material

Kategori 2: Uppfattningar om pedagogers roll till barns lek och lärande

2A: Barns perspektiv

2B: Pedagogers perspektiv

Det är pedagogernas olika uppfattningar vi beskriver, vilket innebär att intervjusvar från ett och samma intervjutillfälle kan komma att placeras under en eller flera kategorier.

Rangordningen av kategorierna är inte gjorda utifrån någon inbördesordning. Ordningen på dem är gjorda utifrån vilken ordning vi urskiljde uppfattningarna från intervjusvaren.

3.2.1 Kategori 1 Uppfattningar om pedagogiska miljöer

Vi kan utifrån pedagogernas intervjusvar tolka att de ger uttryck för vilken roll den pedagogiska miljön har, samt urskilja vilken funktion rummen på förskolorna har. Vi kan även urskilja vilka avsikter pedagogerna har med utformningen av de olika rummen på förskolan, samt vilket material de använder sig av.

1A: Rummens funktion

Innebörden i denna kategori kännetecknas av en uppfattning där vikten av att använda sig av miljön som en del i sitt arbete. Där alla barn utnyttjar rummen maximalt och där det skapas olika förutsättningar i de olika rummen på förskolan. Respondenterna uttryckte att det var viktigt att skapa rum i rummen för att tillgodose alla barnens behov på avdelningen, och i intervjusvaren kan vi även se att indelningarna var till för att barnen skall få uppleva olika saker. De här resonemangen blir tydligt i följande citat.

Man är inte i samma rum och gör allt utan använder de olika rummen och att man har olika rum till olika saker. Att man skapar rum i rummet (Marit, 2012-11-27).

Se vad de har för behov och använt oss av båda avdelningarna, så barnen kan gå i mellan, så att de får uppleva massa olika saker (Karin, 2012-11-26).

Att använda sig av avdelningen som ligger bredvid för att skapa flera olika miljöer för barnen att lära och leka i, kan tolkas som att de ser miljön som den tredje pedagogen. Vilken innebär att miljön är utformad till att lärande kan ske och där det finns flera olika miljöer. Att använda sig av miljön som den tredje pedagogen gör att varje rum leder till att de lär sig något specifikt just i det rummet. Varje rum för sig har ett speciellt syfte vad gäller lek samt lärande. Det går att tolka det som att miljön i rummet hjälper barnen till lärande även om en pedagog är frånvarande eller upptagen med något annat. Det här kan vara en tolkning på ovanstående citat. Genom att använda sig av olika rum där materialet är avsett för det speciella rummet, gör att det skapas rum med speciella förutsättningar och specifika lek möjligheter. Med speciella förutsättningar menar vi att varje rum har sitt material och det skiljer sig från rum till rum. Att det finns en slags kod som kan avläsa när man stiger in i rummet. Varje rum tolkas på ett speciellt sätt som betyder att vi vet vad som förväntas att göra just i detta rum. Genom att det skapas olika koder till rummen kan det tolkas som att rummen kan fungera som en tredje pedagog, som innebär att rummet skulle tolkas som ett sätt att lära sig när de andra pedagogerna kanske är upptagna. Att när barnen själva går in i ett rum kan de direkt förstå vad som kan göras, vilken gör miljön till den tredje pedagogen.

Att det är tydligt, att det är jätte tydligt att här är det bilar och här är det lego, m.m. Att man ser vad det ska vara här med hjälp av t.ex. bilder eller nått på golvet (Marit, 2012-11-27).

Vi skulle även kunna tolka att de delar in avdelningen i olika rum för att få en lugnare atmosfär, vilket innebär att det blir mindre spring och skrik. Genom att ha olika rum kan barnen delas upp på olika ytor, vilket gör att det blir det lugnare och inte så hög ljudnivå. Indelningen av rummen kan då handla bara om att skapa harmoni och en lugnare atmosfär för pedagogerna, fokus läggs inte på olika läranden möjligheter. En av anledningarna till att vi tolkat att de vill ha en lugnare atmosfär kan vi läsa i följande citat:

Det gör att man kan arbeta, skulle man inte haft det skulle det bli kaos med alla barnen på ett och samma ställe. Nu kan man ju dela upp dem i olika rum och att man göra olika saker genom det så blir det, annars hade det varit olidligt med all den ljudnivån som blir, i ett sådant här yrke skulle det bli kaos (Marit, 2012-11-27).

En annan uppfattning som pedagogerna ger uttryck för i intervjuvaren är att miljön är anpassad utefter den nya barngruppen. Varje gång det kommer en ny barngrupp ändras miljön och görs om till att passa utefter den nya barngruppen. Det kan vi tolka som att miljön och utformning är en viktig del när det kommer nya barn, för att varje barn skall känna sig delaktig i gruppen. Vi kan även tolka utifrån intervjuvaren att pedagogerna ger uttryck för uppfattningen att barnens intressen ligger till grund för hur miljön utformas. Vi har även kunnat urskilja från intervjuvaren att barnens intressen är något som tas tillvara på, och som pedagogerna använder sig av när det väljer ut material som skall passa den aktuella barngruppen och deras behov. Utifrån ovanstående citat kan det tolkas som att miljön och materialet förändras och byts ut ofta för att anpassas till varje ny barngrupp. Vi har även tolkat utifrån intervjuvaren att pedagogerna ger uttryck för uppfattningen att behöva observera barnen när det skapas nya barngrupper för att kunna få en uppfattning om vad de nya barngrupperna behöver ha för material samt hur de skall utforma miljön efter den nya barngruppen. Vi kan tolka uppfattningar om miljön som att den anses vara en viktig del inom förskolan och där det även finns uppfattningar om att miljön inte påverkar. I följande citat kan det tolkas som att miljön är mindre viktig:

Nej hm egentligen inte för jag menar det som du har med i det du skall jobb det är det som e, sen var du än sitter så tycker inte jag, det får ju inte vara en störande miljö (Britt, 2012-11-27).

En tolkning av ovanstående citat är att miljöns betydelse inom förskolan är oviktig. Vilket stödjer vår tolkning om att det är pedagogen som är viktigast för barnen där miljön spelar en mindre viktig roll. Å andra sidan går det att tolka citatet som om miljön har en betydande roll eftersom pedagogen vill undvika en störande miljö. Det går att urskilja flera olika uppfattningar om miljöns betydande roll i förskolan där de flesta använder sig av miljön för att skapa förutsättningar för barns lek och lärande samt även för att skapa en bra arbetsmiljö där det innefattar en lugn och harmonisk atmosfär. Det går att tolka det som att pedagogerna vill ha en lugn atmosfär för att kunna skapa de bästa förutsättningarna för barnen samt för pedagogerna skall få en lugnare miljö. En störande miljö kan göra så att både pedagoger och barn har svårt att ta till sig kunskap, och utifrån det tolkar vi att miljön bör vara uppdelad i mindre rum samt att materialet är anpassat till den barngruppen som finns. Vi kan utifrån intervjuvaren se att uppfattningarna om miljön är att den skall vara inbjudande, lustfylld samt

trygg, för att alla barn skall lära sig. En utmanande miljö där alla barn skapar ett behov till att vilja utforska samt lära sig nya saker.

1 B: *Pedagogers avsikter med rummen*

Denna kategori kännetecknas av betydelsen av att skapa rum som tilltalar barnen. Att skapa miljöer på förskolan där barnen blir inspirerade av att utforska olika saker, och miljöer som stimulerar till lek och lärande, var något som flera av pedagogerna tog upp under intervjuerna. Detta kommer tydligt fram i följande citat.

En inspirerande miljö som också gör att de utmanas och att de vill utforska, och att de vill leka eller stimuleras till olika aktiviteter (Karin, 2012-11-26).

Vad som framgår av intervjuerna av rummens utformning är att de utgår från barngruppen när de formar rummen. De ser till barnens intressen samt deras behov när de planerar för rummen och efter det skapar de rum som skall vara inbjudande för att locka barnen till lek samt möjligheten att utforska för att lära sig. Trygghet och harmoni är även viktigt för dessa pedagoger vilket vi kan tolka i följande citat:

Mycket skall ju vara det att det är inbjudande, det skall ge lite harmoni, trygghet å lekinspiration. (Britt, 2012-11-27).

Vi kan tolka utifrån intervjusvaren att en inbjudande miljö innefattar sådant som fångar barnens intressen och leder till ett lustfyllt lärande. Genom att observera barnen kan pedagogerna se vad som intresserar den barngruppen som finns samt dess behov. Det innebär att det sedan går att välja material efter barngruppens behov och intressen och att det skapas idéer till hur de sedan väljer att utforma rummen. Det anses viktigt att förändra miljön efter varje gång det skapas en ny barngrupp för att det skall passa den nya gruppen. Det går att urskilja både material samt miljön som de viktigaste när pedagogerna utformar och beskriver den pedagogiska miljön på förskolorna. Trygghet är en annan viktig del som vi har tolkat. Vi kan även tolka att vikväggar samt annat material skall kännas tryggt där ingen olycka kan hända där material kan ramla ner eller att barnen kan skada sig. Avsikter med rummen är att skapa en trygg miljö där rummen inbjuder barnen till lek. Vi kan även tolka utifrån följande intervjusvar samt genom våra observationer att miljön på förskolan inbjuder till lek som gör att barnen leker tillsammans lekar:

Dockvrån är stor eftersom vi tittade på tidigare erfarenheter och då var behovet av en dockvrå stor, vi behövde även ett ställe där vi kunde samla alla på där av den stora golvytan också. Men nu så vet vi inte om behovet för detta är så stort längre, det är lite tvetydligt. De leker där men inte i samma utsträckning. Det finns en tanke, för den pedagogiska miljön är viktig. Barnen ska kunna komma till ro någonstans och bygga upp sin lek (Karin, 2012-11-26).

Vi kan tolka i citatet ovan att de stora golvytorna är till för att alla barn skall få plats samtidigt där de sedan går att använda ytan till att leka tillsammans lekar. När pedagogerna nämner

dockvrån påtala de att den är stor. Vi tolkar det som att genom större ytor skapas det stökigare lekar vilken gör att de vill få de stora ytorna mindre. Det går även att tolka utifrån andra sett där det skulle kunna innebära att det går att använda de ytor som inte används till att skapa nya miljöer för att göra miljön ännu mer intressant. Genom att ta tillvara på alla ytor skapas många förutsättningar för lek och lärande där rummets utformning har stor betydelse.

Vi kan urskilja ur intervjuvaren att genom rummets olika möblering skapas det rum som ger förutsättningar för olika lärande. Om det skapas ett rum skall det gå att urskilja vad det går att lära i detta rum. I ett annat rum kan det finnas helt andra förutsättningar för vad det går att lära eller skapa lust till. Uppfattningarna i intervjuvaren tyder på att när det skapas olika rum blir det ett bredare utbud av vad det går att lära sig samtidigt som det skapas något lustfullt efter flera intressen. I citat nedan kan det tolkas att barn har olika behov och därefter skapas rum utefter deras behov:

Men sen också försökt att se vad de har för behov och använda oss av båda avdelningarna för att inte möblera likadant, så barnen kan gå i mellan avdelningarna, så att de få uppleva massa olika saker (Karin, 2012-11-26).

Innebörden i ovanstående citat är ett exempel på uppfattningen där pedagogernas syn på att förändra miljön efter barngruppens behov gör att alla barn kan utveckla sin lust till att lära. Här skapas förutsättningar för att barngruppen skall utvecklas och det gör de genom att använda sig av flera olika rum där varje rum leder till ett specifikt lärande. Vi kan även tolka det som att pedagogernas kunskap leder till barns lärande och utveckling. Genom följande citat hittar vi även inspirerande miljöer som ett sätt som leder till utmaningar:

Att det kan vara stationer eller att det ska vara en inspirerande miljö som också gör att de utmanas och att de vill utforska och vill leka eller stimuleras till olika aktiviteter (Karin, 2012-11-26).

1 C: Material

Innebörden i kategorin kännetecknas av hur pedagoger med hjälp av olika material kan inspirera barn till lek och lärande. Barngruppen i sig är viktigt när de väljer material och pedagogerna utgår från hur behoven ser ut. Genom att observera barngruppen samt ställa frågor kan pedagogerna få fram vad barnen behöver för material. Vad pedagogerna utgår ifrån i valet av material blir tydligt i detta resonemang i följande citat från en av pedagogerna.

Barngruppen, deras behov, intressen. Vad man kan erbjuda som de inte vet om. (Sara, 2012-11-27).

I intervjuvaren kan vi se att det finns stor tillgång till färdigt material på förskola 2, något som en av pedagogerna uttryckte att hon ville ha mindre av. Detta resonemang blir tydligt i följande citat.

Vi försökte beställa allt i en jätte bredd. Men det är ju rätt så mycket färdiga leksaker, vilket har gjort att barnen är lite vårdslösa med sakerna (Karin, 2012-11-26).

När vi pratar om färdigt material så menar vi sådant som bara har ett användningsområde, som till exempel: bilar, dockor, mm. Med material som inte är färdigt menar vi saker som går att använda sig av på flera olika sätt, till exempel: kapplastavlar, mekano, byggklossar, mm. Att material såsom pennor, papper, pärlor, spel mm skall finnas i barnen höjd har vi funnit i intervjuerna samt även i våra observationer av miljön. Vi kan tolka det som att de använder sig utefter ett Reggio Emilia inspirerat tankesätt när de väljer sitt material, vilket vi kan urskilja i detta citat:

Sen har vi utgått från framförallt skapande materialet som vi beställt, har vi tänkt lite utifrån Reggio, så vi har ju väldigt mycket skapande material som är akrylfärger, ja massa, akvarellfärger, lera och gips och allting sådant som Reggio Emilia tänker mycket på, skapande. Ljusbord och allt (Karin, 2012-11-26).

Vi kan urskilja uppfattningar i intervjuvaren som illustrerar att det valda materialet är utefter barngruppens behov och intressen. Det kan tolkas att materialet förändras när barngruppen ändras. Genom medvetna val av material kan det tillgodose de flesta av barnens olika behov och intressen. I följande citat går det att läsa:

Vi har en barngrupp som har behovet. Vi har en aktiv barngrupp så det kan vara bra att dom har mycket byggmaterial, så att dom kan sitta och bygga. Så att de kan landa, våra avdelningar är inte jätte stora så vi vill att de ska kunna ha någonstans att landa (Karin, 2012-11-26).

I ovanstående citat kan materialet vara ett sätt att få en lugnare miljö för både barn samt pedagoger. Eftersom vi kan läsa från citatet att det är en aktiv barngrupp där byggmaterial används för att locka till lek och där det sägs att de vill att barnen skall sitta och leka, kan det tolkas till att barngruppen behöver göra lugnare aktiviteter. Det kan innebära att pedagogerna väljer konstruktionsmaterial som ett sätt att få barnen till att tänka och skapa något vilket även innebär en lugnare atmosfär för alla inblandade. Vi kan även urskilja från intervjuvaren att det skapas nya utmaningar genom att presentera nytt material som barnen skall få kännedom av:

Vad man kan erbjuda som de inte vet om, typ smällkarameller (Sara, 2012-11-27).

Genom medvetna pedagoger skapas utmaningar som lockar till lustfyllda aktiviteter. När det skapas nya aktiviteter kan det tolkas som att lärande blir lustfyllt och det gör att materialet har en påverkan på barns lärande samt utveckling. Genom att visa barnen nya aktiviteter och material kan skapa nyfikenhet som leder till att barnen vill lära sig mer. Uppfattningar om ett varierat material som byts ut ofta samt att visa barnen nya aktiviteter.

3.2.2 Kategori 2 Uppfattningar om pedagogers roll till barns lek och lärande

Utifrån uppfattningarna kring pedagogernas roll till barns lek och lärande kunde vi urskilja två sätt att se på barns lek och lärande, att ta till vara på barnens idéer och intressen samt att vara en medforskande pedagog och se sin del i barns lärande.

2 A: Barns perspektiv

Denna kategori kännetecknas av uppfattningarna att se till varje barns idé och ta vara på dem. Att vara en medforskande pedagog och tar till vara på barns idéer och utmanar dem till lärande. De intervjuade pedagogerna ansåg att det behöver vara en tillåtande miljö där lärande kan ske. Att utgå från barnens intresse för att skapa motivationen till lek och lärande. Pedagogerna påpekade även vikten av att vara tillåtande och vara öppen för barnens tankar, samt även iaktta dem och utifrån det utveckla till lärande situationer. Detta resonemang blir tydligt i följande citat från intervjuaren.

Det är vårt jobb att låta barnen få komma med sina idéer och utifrån, det se matematiken eller skriftspråket i det, det är vårt jobb som pedagoger att få in läroplanen i det (Marit, 2012-11-27).

Vi kan tolka innebörden i ovanstående citat som att pedagoger ser lärandetillfällen i allt som barnen gör, vilket gör att leken tas tillvara på och görs till lärande moment. Detta resonemang visar även att barnen får stå i fokus och lärandet ses utifrån vad barnen är intresserade av. Vi kan även tolka det som att det är barnens intressen och idéer som styr den pedagogiska verksamheten och utifrån det skapas olika teman och projekt. Det kan tolkas som att det är pedagogernas arbete att utifrån innehållet barns lek se till att målen i läroplanen uppnås. Vilket gör att planering av verksamheten blir onödig, det är barns lek som styr lärandemomenten i stället för pedagogerna. Vi kan då tolka det som att pedagogerna tar tillvara på nuet i stället för att planera sin verksamhet i förväg. De tar tillvara på vad barnen leker och är närvarande för att kunna ta tillvara på lärandet i den pågående leken. Vi kan även tolka det som att pedagogerna ser sig själva som medforskare till barnen och utmanar barnen utifrån deras tankar och intressen. Genom att utmana barnen i deras tankar och ta tillvara på deras idéer genom aktiviteter som fångar deras intresse, kan ett lärande ske. I följande citat blir resonemanget om att till vara på barnen tydligt.

Jag försöker fånga barnen utifrån deras intressen, så försöker jag utmana dem (Karin, 2012-11-26).

Vi kan tolka denna uppfattning som att barnens intressen ska stå i fokus, men för att ett lärande ska ske måste en pedagog vara med och utmana barnen utifrån deras intressen. En annan aspekt som vi har kunnat urskilja i intervjuaren var att om barnen inte har kännedom om ett ämne så är det vi som pedagoger som behöver introducera detta för dem, även göra det till en positiv upplevelse för att väcka ett intresse hos barnen för att vilja jobba vidare med det. I följande citat blir detta resonemang tydligt.

Det som de aldrig har sett kan de aldrig få något intresse för om inte vi som pedagoger visar dem det (Sara, 2012-11-27).

Uppfattningarna i intervjusvaren vara att det är pedagogers uppgift att erbjuda barn det som för dem är okänt. Vi kan tolka det som att pedagogerna uppfattar att eftersom barn har inte all den erfarenhet som vi vuxna har, får vi som vuxna dela med oss av våra erfarenheter till barnen. Det viktiga kan vara att göra det på sätt som intresserar barnen och gör dem nyfikna på vad vi visar. Samtidigt lyssna på barnen och ta in deras idéer i det nya man visar dem, så de känner sig delaktiga i det som görs. Vi som pedagoger kan få nya sätt att se på saker om vi tar tillvara på barnens idéer och är öppna inför deras åsikter och tankar.

In intervjusvaren framkom att pedagogerna ansåg att miljön skulle vara tillåtande och att barnen skulle ha möjligheter att välja själva vad de ville göra. Vi kan tolka det som att pedagogerna först och främst ser barnens perspektiv och tar till vara på barngruppens behov och formar sin verksamhet utifrån dessa aspekter. Genomgående i intervjusvaren kan vi urskilja att pedagogerna utgår från barngruppen och barnens perspektiv planerar sin pedagogiska verksamhet.

2 B: *Pedagogers perspektiv*

Innebörden i denna kategori kännetecknas av uppfattningen hur pedagogerna uppfattar sin del i barns lärande. Att som pedagog vara medforskande och låta barnet välja det som de finner intressant, var något som pedagogerna såg som sina uppgifter. Genom att låta barnen välja aktivitet kan pedagogerna sedan hjälpa dem till att utmana sig själva för att öka deras lärande. Pedagogerna påpekade att de skapar förutsättningarna för barnens lek och lärande genom att skapa inbjudande samt inspirerande miljöer. Pedagogerna ger uttryck för en uppfattning som innebär att de göra så att barnen blir intresserade av att utforska och att de skall stimuleras till olika aktiviteter. Pedagogerna uttrycket även att de var där för att utmana barnen i sina tankar, samt att belysa vikten av att utveckla sina kunskaper. Detta resonemang blir tydligt i följande citat.

Det viktiga är att utmana dem, belysa vikten för dem att till exempel skriva.
Jag försöker utmana deras tankar (Karin, 2012-11-26).

Vi kan tolka innebörden i ovanstående citat som att pedagogen försöker få barnen att utmana sig själva, utmana sina egna förmågor och bli tryggare i sig själva. Men vi kan även tolka det som att pedagogen ville studera hur barnen ligger till i sin utveckling av skriftspråk, matematik m.m.

I intervjusvaren kan vi urskilja att pedagogerna ansåg att det var deras uppgift att se till att barnen känna trygghet under sin vistelse på förskolan för att lärande skall kunna ske. Vi kan tolka det som att grunden för lärande kommer när barnen känner sig trygga i miljön. Att grundtryggheten är viktig för barnens utveckling är något som vi kunde urskilja i intervjusvaren och att det är en viktig aspekt för att barnen skall kunna utvecklas. Efter att grundtryggheten infunnit sig går det sedan att koncentrera sig på hur miljön skall utvecklas och utifrån det få till lärandet. I intervjusvaren påpekar pedagogerna vikten av hur man ska

vara i sitt förhållande till barnen, hur de kan skapa lärande tillfällen. I följande citat blir detta resonemang tydligt.

Vara lyhörd, finnas till hands och vara en trygghet (Britt, 2012-11-27).

Vara öppen, lyssna och iaktta barnen (Marit, 2012-11-27).

Uppfattningen är att det finns lärandemiljöer överallt, vilket blir tydligt i intervjusvaren. Det gäller att se och bestämma vad man vill att barnen skall lära sig och då har miljön ingen betydelse, då kan lärandetillfällen skapas i vilken miljö som helst beroende på vad pedagogerna vill att barnen skall lära sig. För dessa pedagoger var det viktigare hur de såg på barnen och hur de tog tillvara på barnens tankar, miljön kom i andra hand. Vi kan tolka det som att de har svårt att se miljön som en tillgång och väljer därför att se sig själva som den största tillgången. Pedagoger saknar kanske utbildning i hur de kan använda sig av miljön på olika sätt. Men vi kan även tolka det som att de kan ta tillvara på vilken miljö de än hamnar i. Pedagogerna har en större fantasi och kan se lärande moment i många olika miljöer och material. Även att de tar tillvara på vad barnen intresserar sig för och arbetar utifrån det som händer i nuet, planerade aktiviteter kommer i andra hand för dem.

I intervjusvaren kan vi se att pedagogerna såg det som sin uppgift att utmana barnen i deras tankar. Att finnas med som en medforskare och ta till vara på barnens intresse och vara lyhörd inför barnens frågor och idéer. Samt att som pedagog skapa förutsättningar för barns lek och lärande, genom att skapa utmanade miljöer och finnas där som vuxen för att dela med sig av sina erfarenheter. Att lyssna, iaktta och vara öppen var enligt intervjusvaren viktiga aspekter för att vara en god pedagog.

3.3 Del 3 Jämförande av observationer och intervjuer

När vi jämförde våra observationer och intervjusvar så studerade vi om det vi fått fram i våra observationer kom till uttryck i våra intervjusvar. Genom pedagogernas uppfattningar i intervjusvaren jämförde vi om miljön kom till uttryck i deras verksamhet. I detta avsnitt jämför vi det transkriberade materialet från våra intervjuer med våra observationsprotokoll.

Det som pedagogerna ansåg att de utgått ifrån när de utformade den pedagogiska miljön kan vi även se i våra observationer. I intervjusvaren uttryckte pedagogerna att de ville skapa rum i rummen vilket vi även kan se i våra observationer. På förskola 1 har de med hjälp av vikkväggar delat in rummen i olika stationer, mini kök och läshörna. På förskola 2 har de delat av rummet med en stor soffa, där dockvrå var på ena sidan och bilmatta på den andra.

I intervjusvaren kan vi se att pedagogerna vill skapa miljöer som inspirerar och utmanar barnen i lek och lärande. Detta kommer till uttryck i våra observationer genom att vi kan se att de har en stor bredd på materialet på avdelningarna och att de har olika användningsområden

för de olika rummen på avdelningen. Enligt intervjusvaren var tanken med ett bredare utbud av material att barn i olika åldrar ska kunna leka på samma ställe.

I våra intervjusvar har vissa pedagoger uttalat att de tycker det finns för mycket färdigt material, enligt våra observationer såg vi att det fanns både material som var avsett för ett användnings område och material som kan användas till flera användnings områden. Genom våra observationer kan vi se att det fanns tillgång till olika sorters byggmaterial, men att en del av detta material fanns i förråd oåtkomligt för barnen. Detta kan tolkas som att pedagogerna har ett överflöd av färdigt material och därför anses det mindre färdiga materialet utgöra en mindre del.

Genom intervjusvaren har vi även fått fram att pedagogerna vill ha en miljö där barnen leker stillsamma lekar. I våra observationer kan vi tolka miljön som att den är utformad till att leka lugna lekar, eftersom de flesta stora hårda kuddar samt annat material som ofta kan leda till stökiga lekar är borttagna av pedagogerna. Genom denna förändring av miljön skapar man goda förutsättningar för barnen samt pedagogernas för att skapa en god miljö där barnen samt pedagogerna utvecklar sitt lärande. Enligt våra intervjusvar skapar man den goda miljön genom en trivsamt miljö där både pedagoger samt barn känner sig trygga.

Miljön skall enligt pedagogerna locka barnen till att utmana sig själva samt även att den skall inspirera till nya lekar. När vi observerade en dag kunde vi se att barnen hade plockat fram de stora kuddarna som de använde till att göra en hinderbana. Pedagogerna fanns i närheten för att övervaka leken, dels för att det inte skall bli för stökigt och dels för att hjälpa till att utmana de i sin lek. Barnen gick en hinderbana där de i slutet fick hoppa till en matta. Vi observerade hur pedagogerna utmanade barnen genom att flytta fram mattan och de fick prova att hoppa lite längre för varje gång som de hoppade. Pedagogen tog sedan fram ett snöre för att de lättare skulle se hur långt de hoppade.

4. Analys

I det här avsnittet analyseras det som framkommit i intervjusvaren samt det som observerades i observationerna av inomhusmiljön samt barnens lek i dessa miljöer. Observationerna är grundmaterial för att få en djupare förståelse för intervjusvaren, och utgör ingen egen del i analysen. Observationerna och intervjusvaren vävs samman för att bekräfta eller dementera varandra. Vi kopplar även analysen av resultatet med bakgrund mot tidigare forskning kring miljö, lek och pedagogers roll i förhållande till lek och lärande, till skillnad från när vi jämförde observationerna med intervjusvaren där vi inte analyserade med bakgrund mot litteratur som belyser vårt ämne.

Genom intervjuer har pedagogers tankar framkommit kring begreppet pedagogisk miljö och även hur de utformat den pedagogiska miljön på förskolan. Enligt Nordin Hultman (2004) kännetecknas den pedagogiska miljön av både material och rummets utformning. Den pedagogiska miljön har enligt Gerdin (I Björklid, 2005) att göra med både sociala och fysiska

egenskaper, hon belyser också att hur den pedagogiska miljön ser ut är beroende av förskolans pedagogiska inriktning.

Genom observationerna studerades inomhusmiljön och leken på de utvalda förskolorna och genom intervjuer av pedagoger fick vi reda på deras uppfattningar kring samma ämne. Efter intervjuerna och observationerna jämfördes intervjuerna med resultatet av våra observationer. Det vi kan se är att pedagogernas tankar om att skapa rum i rummen kommer till uttryck i deras verksamhet. De har delat av vissa rum med vinkväggar, hyllor eller med andra möbler. Det kan tolkas som att de vill skapa mer lekmöjligheter i samma rum, utnyttja rummets storlek till flera användningsområden. Sandberg (2008) belyser betydelsen av rummets utformning och valet av material, hur det kan styra vad barnen väljer och inspireras till att leka i de olika rummen. I observationer går det att se fördelen genom att ha rummen indelade med låga hyllor, vilket gjorde att barnen såg varandras lek och kunde inspireras av varandra. Barn som var i en del av rummet kunde se och höra vad de andra barnen lekte, ett flertal gånger observerades hur barn från en annan del av rummet blev inspirerade av pågående lekar i samma rum. Vilket i sin tur ledde till att barnen började leka tillsammans istället för var för sig. Det kan även tolkas som att barnen blev inspirerade av varandra genom de specifika leksakerna de lekte med. I observationen av leken observerades att när några barn tog fram ett specifikt lekmaterial så anslöt sig flera barn till leken. Det kan tolkas som att det var leksaken i sig som lockade till lek. Knutsdotter Olofsson (1992) menar att det ofta är kring en specifik leksak som leken börjar, leksaken i sig blir det centrala i leken och starten på leken. Leken övergår oftast sedan till att kretsas kring något annat än den specifika leksaken, vilket vi kan se i observationerna av leken. Ett exempel är där barnen byggde med "sticklebricks" till att börja med, och efter ett tag gick barnen över till att ha ett låtsasslagsmål. Utifrån den här observationen kan det tolkas som att "sticklebricks" var starten på en gemensam lek och att låtsasslagsmålet var det leken gick över till att kretsas kring.

I intervjuerna går det även att få fram att indelningarna av rummen skapades för att få ner ljudnivån och göra klimatet på avdelningen lugnare. Stora ytor togs bort som kunde locka till spring och vildare lekar. Pedagogerna ansåg att genom att dela upp rummen i olika användningsområden så skapades det mer lugn och ro, genom att barnen är på olika ställen och leker. Möjligheter skapas att se till fler barns behov genom att utnyttja ytorna till fler användningsområden. Asplund Carlsson m.fl.(2001) menar att andra fördelar med att ha möjlighet att dela upp barnen i mindre grupper är att möjligheterna till interaktion och där samspel ökas, samt att barn tillsammans med vuxna lär bäst i små grupper. Det ger den vuxne mer tillfällen att utmana barnen i deras lärande. I intervjuerna kan vi urskilja att två av pedagogerna ansåg att utmana barnen i deras lärande och att de var viktigt för dem. Det går även se att pedagogers uppfattningar om att miljön ska vara utmanande och stimulerande har kopplingar till den reviderade läroplanen för förskolan, Lpfö 98. Det uttrycktes aldrig att de använder läroplanen som utgångspunkt, det är endast genom deras svar som det går att tyda kopplingarna till läroplanen. De uttrycker sig på liknade sätt som det står i den reviderade läroplanen för förskolan. Enligt den reviderade läroplanen för förskolan ska miljön på förskolan vara utmanande och innehållsrik, verksamheten ska stimulera barnens utveckling och lärande (Skolverket, 2010). Pedagogerna har en förskollärautbildning vilket kan vara anledningen till

att de uttrycker sig med koppling till läroplanen. Det går även urskilja uppfattningar i intervju svaren om att det fanns pedagoger med förskollärautbildning där läroplanen kom till mindre uttryck i deras svar. Det kan analyseras som att den kvalitativa skillnaden på uppfattningar gör att bara för att pedagoger har en högre utbildning behöver inte kopplingar till läroplanen komma naturligt när de uttrycker sig. Beroende på personens sätt att tänka och erfara något gör förmodligen att denne kanske väljer att uttrycka sig utan kopplingar till läroplan (Marton & Booth, 1997). Johansson (2005) belyser att det är kommunens uppgift att se till att läroplanen implanteras hos pedagogerna. Anledningarna till varför det hos vissa pedagoger saknas erfarenhet av läroplanen som redskap anses vara brist på tid samt bristen på kompetens. Å andra sidan kanske personen tycker att läroplanen är en sådan självklarhet att på grund av det här väljer att utesluta att ta med läroplanen i sina svar på intervjuerna. Å andra sidan har vi egna erfarenheter av personer med låg utbildning som arbetar inom förskolan och som använder sig av läroplan både i sitt arbete och i sitt uttryck. I undersökningen går det att se flera olika sätt att lära ut på. Det finns även kvalitativa skillnader vad gäller pedagoger och även att personer som har likvärdiga utbildningar kan skilja sig åt där en del är professionella och andra mindre bra på att lära ut (Marton & Booth, 1997).

Genom intervjuerna har det gått att urskilja att miljön i förskolan är betydelsefull för barns lek och lärande. De pedagoger som tycker att miljön är viktig för barns lärande har talat om att miljön skall vara som en "tredje pedagogen", det vill säga att miljön i sig skall göra att barnen utvecklar sitt lärande genom leken där miljön har stor påverkan att det sker (Lenz Taguchi, 1997). Genom att skapa en miljö som inbjuder barn till lek och att även utforma miljön till att den blir lustfylld, ökar barnens motivation till att vilja lära sig nya saker (Johansson, 2005). Vilket vi kan urskilja ur intervju svaren, att uppfattningen om att miljön ska vara inbjudande och utmana barnen i sitt lärande var något som var återkommande tankar från respondenterna.

I observationerna av barns lek kunde vid ett tillfälle se när barnen började leka med kuddarna i mysrummet på förskola 1, att barnen tog tillvara på det som miljön inspirerade till. Det kan tolkas som att miljön gjorde att barnen valde att leka med dessa kuddar och använda de till att gå en hinderbana, som utvecklades till leken "följ John". I slutet av hinderbanan hoppade barnen från kudden till en matta. Genom uppmuntran av en pedagog kunde de utmanas genom att pedagogen flyttade mattan i slutet och lade fram ett snöre för att se hur mycket längre de kunde hoppa för varje varv som de gjorde. Genom uppmuntran av pedagoger skapas ett lustfyllt lärande som leder till att barnen utvecklas och vill lära sig mer. Genom att utgå från barngruppen när material skall väljas samt att anpassa miljön gör att förutsättningarna för ett lärande ökar (Johansson & Pramling Samuelsson, 2003). Johansson och Pramling Samuelsson (2003) refererar till Torstensson - Ed (1997) som menar att som pedagog inta barnens perspektiv, samt utgå från barngruppen gör att dessa situationer kan skapas och utveckla barnens lärande. Pedagogernas sätt att utforma rummen samt val av material visar tydligt att pedagogerna intar barnens perspektiv. De följer även den reviderade läroplanen för förskolan där målen skall uppfyllas vilket tyder på att läroplanen är väl förankrad hos dessa pedagoger (Johansson, 2005). Enligt den reviderade läroplanen för förskolan är det förskollärarens ansvar att se till att målen i läroplanen arbetas utifrån (Skolverket, 2010). Pedagogernas

uppfattningar om miljöns roll kan här ses som en viktig del. De har en klar tanke med hur de vill utforma miljön för att alla skall lära sig där ett lustfyllt lärande prioriteras. Å andra sidan kan vi urskilja i intervjuvaren att det även fanns uppfattningar om att miljöns roll var mindre viktig. Att det är utifrån pedagogens ansvar att se till att lärandet sker och då har miljön ingen betydelse för barnens lek och lärande. Här kan vi tolka det som att det är beroende på pedagogens erfarenhet samt kunskap som avgör på vilket sätt som barnen kommer att få sin kunskap. I detta tankesätt speglas pedagogens viktiga roll för barns lek och lärande. Genom pedagogers förhållningssätt kan vi se variationen i sätt att lära ut (Marton & Booth, 1997).

I inomhusmiljön på förskolan finns det olika rum som talar om för barnen genom koder vad som bör lekas i dessa rum (Lenz Taguchi, 1997). Pedagogerna har medvetet skapat dessa rum för att inspirera barnen, vilket styr dem till att leka vissa lekar i dessa rum. Ett exempel är målarrummet, där barnen skall uppmuntras till att skapa genom att måla eller tillverka olika nya saker. Här finns ofta tillgång till material för att måla och skapa, samt tillgång till vatten och förkläden. När vi observerade fann även att barnen gjorde de som rummet var till för. De skapade och använde sig av materialet som det var avsett för, vilket vi även fått fram i intervjuvaren. Sandberg (2008) menar att olika rum inbjuder till olika lekar beroende på rummets funktion. I exemplet ovan kan vi se att pedagogernas förhållande till miljön och valet av material gör att de skapar ett inbjudande lekmiljö där barnen själva kan få tag i de saker som de för tillfället vill sysselsätta sig med. Barnen får bestämma själva vad de vill göra och kan känna sig delaktiga, barns delaktighet belyser Johansson (2005) som en viktig del i barns lärande.

I observationerna framkom att det fanns material som var otillgängligt för barnen, för att ta fram det här materialet behövde barnen fråga om lov. Det var material som pedagogerna ansåg vara ömtåligt material. Ömtåligt material kan vara material som det fanns många små delar av, och vid förlust blev oanvändbart. Enligt Nordin Hultman (2004) är det här något som förekommer på flera förskolor i Sverige, att material är oåtkomligt för barnen. På en av förskolorna ansåg pedagogerna att de har för mycket material, därför hade de ställt undan delar av materialet. De hade sett att barnen var vårdslösa med materialet, därav hade det ställt undan material som var ömtåligt. Det materialet som stod framme var framtaget utifrån barngruppens behov. Pedagogerna uttryckte att barngruppen var en aktiv grupp och behövde material som krävde koncentration och fokus, såsom byggmaterial och pärlor. Knutsdotter Olofsson (1992) anser att konstruktionsmaterial, liknade pärlor med mera, begränsar lekaktiviteten. Vi kan tolka det som att hon menar att de hämmar barnens lek, vilket gör att barnen leker mindre. Det kan även tolkas som att hon menar att genom konstruktionsmaterial blir atmosfären lugnare, lekaktiviteterna blir lugnar då barnen sitter ner och koncentrerar sig på att pärla eller bygga. Vi såg i observationerna att barnen tog till sig materialet på ett positivt sätt, flera av barnen byggde med det konstruktions material som fanns på avdelningen. Barnen skapade olika saker med konstruktionsmaterialet som sedan blev starten på nya lekar. Att lekaktiviteten skulle bli begränsad av konstruktionsmaterial är något som vi genom våra observationer och intervjuvaren inte kan se. Vi såg att barnen konstruerade saker som de senare skapade lekar runtomkring.

I intervjusvaren kan det urskiljas att ta till vara på barnens intressen och idéer ansågs som viktigt. Pedagogerna såg det som sitt ansvar att utmana barnen i deras lärande och ta till vara på de lärande situationer som uppstod. Enligt Johansson (2005) är det pedagogers roll att ta till vara på barnens spontanitet och utmana de utifrån ett lekfullt lärande, samt att utveckla deras nyfikenhet. Genom att utmana barnen utifrån deras förmågor och ta tillvara på leken som en lärande situation, kan vi urskilja i intervjusvaren att pedagogerna ansåg som viktigt. Inomhusmiljön på förskolan ska enligt intervjusvaren stimulera barnen till olika aktiviteter och öka deras lust till att leka. Genom leken får barnen nya erfarenheter och utvecklar sina kommunikativa förmågor. Leken är därför en viktig aspekt i den pedagogiska verksamheten (Lillemyr, 1999). Enligt Löfstedt (i Carlgren, 1999) är leken av stor betydelse för utvecklingen av färdigheter och användbara kunskaper. I förhållande till vår undersökning kan vi tolka det som att genom att pedagogerna utmanar barnen i sitt lärande, tillägnar de sig nya färdigheter och kunskaper. Pedagogerna får då en stor roll i förhållandet till barns lek och lärande. Pedagogernas egna föreställningar styr hur de väljer att utmana barnen. Lillemyr (1999) menar att alla vuxna som arbetar med barn har en grundsyn på fostran, denna syn hänger ihop med synen på lek och lärande. Vad pedagogen ser som viktigt att lära hänger ihop med den grundsyn pedagogen har på fostran. Vi kan urskilja i intervjusvaren att pedagogerna ser barnen som kompetenta, de har ett förtroende för att barnen klarar av det som de tar sig an (Sommer, 2008). Det gör att de lyssnar på barnen och visar en öppenhet för deras tankar och idéer, pedagogerna ser sig själva som medforskare i stället för ledare. Johansson och Pramling Samuelsson (2003) anser att genom att vara en medforskande pedagog kan barnen göra lärandet till sitt eget, vilket är viktigt för att barnen ska kunna ta till sig de nya kunskaperna.

5. Diskussion

Vi har i vår undersökning utifrån fenomenografisk ansats studerat pedagogers uppfattningar och erfarenheter kring inomhusmiljöns roll till barns lek och lärande. Genom intervjuer fick vi insyn i pedagogers uppfattningar och utifrån svaren kan vi urskilja olika sätt att uppfatta miljöns roll till lek och lärande. Samtidigt nämner Marika Gerdin (i Björklid, 2005) att den pedagogiska miljön skiljer sig åt beroende på om förskolan har någon profilering. Vi läste intervjusvaren flera gånger, vilket resulterade i att det kunde urskiljas olika kategorier som sammanfattade svaren och bildade en helhet av förståelse kring ämnet. Inför intervjuerna gjordes observationer av inomhusmiljön och av leken i dessa miljöer på de två förskolorna som vår undersökning bygger på. Observationerna gjordes för att få en förförståelse av hur inomhusmiljön och leken ser ut på avdelningar som de intervjuade pedagogerna arbetar på. Även för att kunna ställa följdfrågor under intervjutillfällena, samt ett grundmaterial för att lättare förstå pedagogernas uppfattningar. Vi ville se hur miljön såg ut, vad barnen lekte och hur pedagogerna uppfattade miljöns roll till barns lek och lärande. Marika Gerdin belyser "att den pedagogiska miljön skapas av den pedagogiska profilen" (i Björklid, 2005:44). För att ta reda på hur miljön såg ut och hur barnen lekte valde vi att genomföra både observationer och intervjuer. Vi ville genom observationerna se med egna ögon hur miljön var uppbyggd och vad barnen tog sig an lekar i dessa miljöer. Efter det vill vi veta vad pedagogerna hade för

tankar och funderingar kring den pedagogiska miljön på förskolan. Anledningen till varför vi intresserades av vilken roll miljön har på förskolor, var för att vi varit på förskolor där vi ansåg att miljön var oinspirerande och tråkiga. Utifrån det blev intresset att ta reda på hur pedagogerna tänkt när de utformat miljön och om de ansåg att miljön kan ha en bidragande faktor i hur barn stimuleras till lek och lärande, enligt Asplund Carlsson m.fl. (2001).

Vår undersökning visade på att miljöns roll för lek och lärande i förskolan har en central roll, enligt pedagogernas uppfattningar men även Lenz Taguchi (1997) påpekar detta. Miljön skall enligt dessa pedagoger vara utmanande och stimulera barnen till lek och lärande.

Uppfattningarna var även att pedagogerna själva hade rollen som medforskande, att det var deras uppgift att utmana barnen utifrån deras tankar och idéer. Uppfattningarna var att det var deras roll som pedagoger att se till att miljön var inspirerande och utmanade för barnen.

Det första vi gjorde i vår undersökning var att ta reda på hur den pedagogiska inomhusmiljön såg ut på de båda förskolorna. Det gjordes genom att observera inomhusmiljön tillsammans och därefter skriva direkt i datorn vad vi sett. När vi observerade kunde vi se att båda förskolorna har använt sig av att göra rum i rummen och att varje rum har sin speciella karaktär där barnen kan se vad det går att göra så fort de kommer in i de olika rummen. Genom att göra rum i rummen skapar pedagogerna flera olika platser för att de flesta intressen i barngruppen kommer till uttryck. Rum i rummen gör även att pedagogerna kan dela upp barngruppen naturligt där olika rum leder till olika lärande eftersom det finns flera sätt att lära sig. Fördelarna med rum i rummen enligt pedagogerna är att de skall finnas flera alternativ att välja och även att rummen ger inspiration till att utforska. Genom att ha inspirerande miljöer samt miljöer som lockar till ett lustfyllt lärande gör att vi tror att de leder till fortsatt lärande eftersom barnen får positiva upplevelser. Johansson (2005) belyser hur man genom att skapa miljöer där barnen blir intresserade och nyfikna av att utforska, är en förutsättning för att barn skall utvecklas. Att vara medforskande som pedagog och att vara aktiv är något som också är viktig eftersom barnen hela tiden behöver utmanas. Genom utmaning lär sig barn att utvecklas och där kanske miljön inte spelar så stor roll eftersom det är pedagogen och dess utmaning som leder till utveckling. I våra observationer av leken har vi sett att pedagogerna utmanar barnen och Lillemyr (1999) nämner även att barn lär sig bäst genom leken. Vi kan även se att barnen blir glada och stolta när pedagogerna utmanar de och gör att barnen blir mer entusiastiska till att fortsätta samtidigt som de får bättre självkänsla. Det kunde även varit tvärtom, att miljön anses tråkig av barnen där det aldrig skapas ett lustfyllt lärande utan istället får barnen en känsla av att det är tråkigt och det kan leder till att barnen tappar sin lust till lärandet. Att skapa en miljö som är tillåtande samt lustbetonad har vi kunnat se att pedagogerna vill utforma i de förskolorna som vi har valt. Genom att de intar barns perspektiv gör att de får syn på vad barnen tycker är intressant och utefter det så skapar de en tillåtande miljö. Lenz Taguchi, (1997) nämner även i sin bok hur viktigt det är med en tillåtande miljö. Å andra sidan kan rum i rummen göra att pedagoger får mindre syn på barnen eftersom de endast är tre pedagoger som arbetar samtidigt. Eftersom pedagogerna som vi intervjuat vill vara medforskande kan rum i rummen göra så att de har svårt att följa barnen samt utmana dem. Å andra sidan försöker pedagogerna att undvika höga hyllor om de får välja. Om de väljer att skärma av så använder de oftast låga hyllor eftersom högre hyllor gör att överblicken

av barnen blir sämre. När de delar upp miljön kan det även innebära att det skapas nya intressen eftersom det finns nya miljöer att ta till sig. Det kan göra att barnen utmanas till nytt lärande där pedagogerna enligt Johansson (2005) har ansvaret för att barnen utmanas i sitt lärande. Det kan också leda till att barnen väljer att leka med andra kompisar som valt att leka i samma rum och gör att det blir ett större utbud av kompisar än att endast leka med de som man alltid brukar leka med. Vi har även sett i våra observationer av leken att barnen kan välja rum och ibland leder det till att de träffar barn som de annars inte brukar leka med. Miljön kan vi här tolka som att den skapar förutsättningar för den sociala delen, där alla kan leka med varandra och där miljön gör det möjligt. I observationerna av miljön på förskolorna kunde vi se skillnad när det gäller miljöns utformning. På förskola 1 som ligger i skolans gamla lokaler ser vi att miljön tidigare varit klassrum där pedagogerna har försökt få till en inspirerande miljö med de få förutsättningar som finns. Rummen är stora och det är svårt att ha en bra översikt över barnen. På förskola 2 som är Reggio Emilia inspirerad samt nybyggd gör att förutsättningarna blir enklare eftersom pedagogerna fick vara med från början att skapa miljön som de ville ha den.

I intervjuvaren urskiljs att pedagogerna ansåg att en pedagogisk miljö är en miljö som utmanar barnen i deras lärande och stimulerar till olika aktiviteter. Miljön ska vara inspirerande och locka barnen till lek och lärande vilket även Johansson (2005) belyser. Miljön ska enligt intervjuvaren vara en genomtänkt miljö där barnen kan utforska och utvecklas. För att skapa dessa miljöer hade pedagogerna utgått från barngruppens behov och tidigare erfarenheter. Några av pedagogerna ansåg att pedagogiska miljöer finns överallt, det gäller bara att ta tillvara på den miljön utifrån de förutsättningar som finns. Vi tolkar det som att dessa pedagoger förknippade pedagogiska miljöer med många olika miljöer, både inomhus och utomhus. Att inte vara så bunden till en specifik miljö utan lärande kan ske på olika stället. Vi kan tolka det som att de ser lärandet genom hela dagen på förskolan. Alla aktiviteter under dagen tas tillvara på och lärande skapas även utifrån vardagsrutiner, så som dukning inför lunch och påklädning. Att se lärande i alla aktiviteter på förskolan anser vi vara viktigt att tänka på i arbetet på förskolan. Tankar om att miljön ska vara utmanande för barnen var genomgående uppfattningar från pedagogerna. De ansåg att miljön var viktig och att den kunde vara en tillgång i barns lek och lärande. Att ta tillvara på miljön och använda sig av den som en "tredje pedagog" kan enligt Johansson (2005) leda till att barnen skapar ett större intresse och en nyfikenhet för att lära. Vi anser att det är viktigt att använda sig av miljön och vi tror att om miljön är stimulerande och inbjudande så ökar barns lust till att leka och lära. Vi tror därför att de kan vara viktigt att tänka på hur miljön på förskolan utformas och att pedagoger bör tänka på om miljöerna stimulerar till lek och lärande. Enligt den reviderade läroplanen för förskolan ska miljön på förskolan vara både utmanande och inspirerande (Skolverket, 2010). Barngruppen behov enligt Johansson & Pramling Samuelsson, (2003) är det som borde stå i centrum och miljön borde vara föränderlig. Barngruppen förändras för varje år eller till och med termin, därför kan det vara bara att gå igenom hur miljön är utformad och se till behovet hos de barn som finns i gruppen för tillfället. I intervjuvaren kan vi urskilja att pedagogerna har gått på gamla erfarenheter när de utformat miljöerna, vilket de nu hade upptäckt fungerade mindre bra till den nuvarande barngruppen och de funderade på att ändra utformningen av miljön.

Genom intervjustavaren har vi kunnat urskilja variationen av hur pedagogerna uppfattar hur de skapar förutsättningar för barns lek och lärande. Pedagogernas uppfattningar om sin roll till barns lek och lärande var att finnas där som en medforskare. Pedagogerna såg det som sin roll att utmana barnen utifrån deras tankar och idéer, samt att skapa miljöer där barnen kunde utforska och utveckla sina förmågor. Vi kan se det som att pedagogerna anser att det är viktigt att se till barnens förmågor och att de tar tillvara på leken och skapar lärande genom att finnas till i leken. Vi kunde urskilja i intervjustavaren att pedagogerna ansåg att det var viktigt att vara lyhörd, öppen och intresserad av barns tankar och idéer. Med detta tror vi att de menar att de är viktigt att lyssna på barnen och utifrån deras intressen utmana de till att göra något inom deras intresseområde för att lärande skall ske, Att utmana de i deras egna valda aktiviteter. Att ta tillvara på barnens idéer och utgå från dem när verksamheten i förskolan planeras, när teman och projekt planeras. Utifrån barnens idéer och tankar skapa lärande situationer som är kopplade till läroplanen. Vi ska i förskolan arbete utifrån läroplanen, i den står det vad vi ska ge barnen inblick i men inte hur detta ska genomföras (Skolverket, 2010). Det viktiga är då att se vad barnen har för intressen och skapa aktiviteter utifrån det. Vi tror att om det uppfylls kan det skapas ett lustfyllt lärande och det är lättare att få barnen att bli nyfikna och intresserade av det lärande moment som skall uppnås. Pedagogerna uttrycket att det var viktigt att belysa för barnen varför det är viktigt med att till exempel skriva och att utifrån det utmana barnen till att försöka skriva. Det kan vara viktigt att som pedagog att se möjligheter i stället för hinder eftersom barnen kan hämmas genom att påpeka de som de inte kan. Allt kan testas minst en gång, vara öppen för barnens idéer och tankar. Visst finns det idéer som vi som vuxna har erfarenheter av misslyckas eller vara farliga, det viktiga är att tala om detta för barnen och försöka hitta nya lösningar i stället för att helt välja bort deras idéer. Som vuxen har man mer erfarenheter men med det menas inte att vuxna vet allt, ibland måste nya idéer våga testas. Vi tror att det är detta som pedagogerna menar när de förklarar att de tar tillvara på barnens tankar och utmanar dem utifrån det. Att ställa motfrågor tror vi kan utmana barnen att tänka vidare och större än de tänkte från början. Genom att utmana barnen i deras tankar och ställa frågor kring deras tankar var de uppfattningarna som pedagogerna till stor del såg som sitt sätt att skapa förutsättningar för barns lek och lärande.

Vad gäller barns lek kan vi se utifrån våra observationer att barnen leker det som de förväntas att göra. I målrummet kunde vi se att barnen satt och målade och i skaparrummet satt de och pärlade, samt ritade och klippte. När barnen skulle bygga olika saker kunde vi på båda förskolorna se att barnen byggde på mattorna som låg på golvet. Det kan bero på att pedagogerna har sagt till barnen att på mattan får byggandet ske eller liknande. Rummets speciella karaktär inbjuder barnen till att göra en speciell lek enligt Lenz Taguchi (1997). Vi kunde även se i observationerna att klä ut sig är något de ofta väljer att göra. Vi kan tolka det som att miljön har en betydande roll för hur leken kommer att se ut vilket vi kan tänka på i vårt kommande yrke.

5.1 Slutord

Vi har i undersökningen sett att den pedagogiska miljön består av utvalt material som är anpassad till barngruppen. Den pedagogiska miljön på förskolan kan skilja sig åt beroende på vilken förskola som undersöks och utifrån förskolans förutsättningar. Vi kan även tolka att miljön har mindre betydelse på förskolor där barnen utmanas vilket anses ha stor betydelse för barns utveckling. Uppfattningar om den pedagogiska miljön i förskolan är i stort sett detsamma där material samt att utmana barnen beskrivs som den pedagogiska miljön.

Genom observationer samt genom läst litteratur kan vi se att barnen leker ungefär samma lekar oavsett förskola. Det som vi har observerat att de leker med är att måla, bygga, pärla, samt att klä ut sig. Det är här som pedagogerna kan göra skillnad genom att utmana barnen och finnas till hands, vilket vi fått fram genom både intervjuer, observationer och litteratur och det gör kanske miljön är mindre viktig när det finns bra pedagoger att tillgå.

5.2 Pedagogiska implikationer

Våra tankar inledningsvis var att vi ville undersöka vilken betydelse miljön har för barns lek och lärande i förskolan. Genom intervjuerna har vi fått ta del av pedagogernas uppfattningar om miljöns roll i förskolan, vilket har varit intressant att ta del av. Vi kan tolka genom vår undersökning att miljön är viktig för barns utveckling där en lustfylld miljö leder till lärande. Vi har å andra sidan tolkat pedagogers utmaningar som lika viktigt som miljön. Även om miljön är inspirerande och inbjuder till lek behöver barnen utmanas i sin lek oavsett miljö för att de skall utveckla sitt lärande. Att se miljön som en roll i barns lek och lärande är något som vi kommer ta med oss i vårt framtida yrke som en viktig del.

5.3 Fortsatt forskning

Vi upplever att det saknas en del forskning om pedagogers uppfattningar om miljöns roll i tidigare forskning om miljön i förskolan. Därför hade det varit intressant att se en fortsatt forskning på detta ämne. I litteratur som tar upp tidigare forskning om miljön beskrivs oftast hur miljön skall vara, så som utmanade och inspirerande, samt vad barn leker i miljö på förskolan. Det finns enligt vår mening lite forskning om hur pedagoger tar tillvara på miljön och om det anser den viktig i förskolan. De tillfällen där detta tas upp i tidigare forskning härleds det oftast enbart till förskolor som är inspirerade av Reggio Emilia, sällan om vilken roll miljön har på förskolor som inte har en tydlig pedagogisk inriktning.

6. Referenslista

- Asplund Carlsson, Maj, Pramling Samuelsson, Ingrid, & Kärrby, Gunni (2001). *Strukturella faktorer och pedagogisk kvalitet i barnomsorg och skola: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Fritzes.
- Björklid, Pia (2005) *Lärande och fysisk miljö, en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola* (Rapport 316:25). Stockholm: Liber
- Carlgren, Ingrid, (red) (1999) *Miljöer för lärande* Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Wängnerud, Lena, (2012) *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nodsteds Juridik AB
- Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov (2010) *Examensarbetet i lärutbildningen* Uppsala: Kunskapsföretaget AB
- Johansson, Eva (2005) *Möten för lärande, pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Liber
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson Ingrid (red.) (2003) *Förskolan -barns första skola!* Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Magnus (2009) Forskarens ståndpunkt i den fenomenografiska forskningen, Ett försök att formulera en egen position. *Forskning i Sverige: Malmö* (årgång 14 nr 1 s)
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta, (1992) *I Lekens Värld* Stockholm: Liber
- Lenz Taguchi, Hillevi (1997) *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm: HLS Förlag
- Lillemyr, Ole Fredrik (1999) *Lek - Upplevelse - Lärande, i förskola och skola*. Stockholm: Liber
- Marton, Ference & Booth, Shirley (1997) *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordin-Hultman, Elisabeth, (2004) *Pedagogisk miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Asplund Carlsson, Maj (2003) *Det lekande lärande barnet; i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber
- Sandberg, Anette (red.) (2008) *Miljöer för lek, lärande och samspel*: Lund: Studentlitteratur.

Sheridan, Sonja, Pramling Samuelsson, Ingrid & Johansson, Eva (2009) *Barns tidiga lärande, en tvärsnittsstudie om förskolan som miljö för barns lärande*. Göteborgs Universitet

Skolverket (2010) *Läroplanen för förskolan, Lpfö 98, Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes

Socialstyrelsen (1987) *Pedagogisk program för förskolan*. Stockholm: Allmänna förlaget AB.

Sommer, Dion 2008, *Barndomspsykologi* Liber: Stockholm

Stukát, Staffan (2000) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad från WWW 2012-12-29: www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

7. Bilagor

Bilaga A

Intervjufrågor

1. Berätta för mig vilken innebörd begreppet pedagogiskt arbeta i förskolan har för dig.
2. Berätta för mig vilken innebörd begreppet pedagogiska miljöer har för dig.
3. Vilken roll har miljön i ditt pedagogiska arbete?
4. Vad har ni utgått från när ni utformat den fysiska miljön?
5. Vad har ni utgått från när ni valt materialet?
6. Berätta hur skapar du förutsättningar för lek och lärande.

Bilaga B

Godkännande till intervju.

Under de kommande veckorna skriver vi, Lisa Astesson och Helena Mårtensson examensarbetet för lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet, i kursen LAU 390. Studiens syfte är att beskriva och analysera hur *förskollärare uppfattar vilken roll miljön har för lek och lärande i förskolan*. För att få in material som vi kan analysera vill vi intervjua pedagoger på förskolor. Vi vill därför ha ditt godkännande för att få använda oss av materialet från intervjun i vårt examensarbete. För att lättare kunna analysera i efterhand vill vi även ha möjligheten att spela in intervjun, och hoppas då på att få godkännande till detta. Materialet kommer endast användas till vårt examensarbete i kursen LAU 390. Allt material kommer vara anonymt, inga namn kommer nämnas i vår uppsats.

JA, jag ger tillstånd till att intervju materialet får användas som grund för examensarbete i kurs LAU 390.

Intervju materialet får endast användas inom ramen för kursen LAU 390, Examensarbetet.

JA, Intervjun får spelas in och materialet får användas som grund för examensarbete i kurs LAU 390.

Intervju materialet får endast användas inom ramen för kursen LAU 390, Examensarbetet.

NEJ, jag vill inte att materialet från intervjun används i ert examensarbetet,

NEJ, jag vill inte att intervjun spelas in.

Underskrift:

Med Vänliga Hälsningar Lisa Astesson och Helena Mårtensson (Lärarstudenter)